

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KONSTITUCINĖS IR ADMINISTRACINĖS TEISĖS INSTITUTAS

Administracinės teisės studijų programos Adtmis1-01 gr. Studento
Justo Senapėdžio

**TIEKĖJO LAISVĖS, GINANT SAVO INTERESUS, ĮTAKA PERKANČIOSIOS
ORGANIZACIJOS VYKDOMIEMS VIEŠIESIEMS PIRKIMAMS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė -
Prof. dr. Eglė Bilevičiūtė

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS	4
I. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ, PRINCIPŲ, DALYVIŲ IR TIEKĖJO LAISVĖS, GINANT SAVO INTERESUS, SAMPRATOS	7
1.1. Viešųjų pirkimų samprata	7
1.2. Viešųjų pirkimų principai	11
1.3. Viešųjų pirkimų dalyvių samprata	15
1.3.1. Tiekėjo samprata	16
1.3.2. Perkančiosios organizacijos samprata	19
1.4. Tiekėjo laisvės ginti savo interesus samprata	22
II. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ DALYVIŲ LAISVĖS GINTI SAVO INTERESUS REGLAMENTAVIMAS.....	24
2.1. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, reglamentavimas.....	24
2.1.1. Tiekėjo laisvės ginti savo teises reglamentavimas ES lygmeniu	24
2.1.2. Tiekėjo laisvės ginti savo teises reglamentavimas Lietuvoje.....	26
2.1.3. Ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka.....	26
2.1.4. Teisminė ginčų nagrinėjimo tvarka.....	29
2.1.5. Sutarties sudarymo atidėjimo terminas	32
2.2.6. Laikinosios apsaugos priemonės.....	34
2.1.7. Viešojo pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia	35
2.2. Perkančiosios organizacijos teisiųjų apsaugos priemonių nuo nepagrįstų tiekėjų veiksmų reglamentavimas	36
2.2.1. Perkančiosios organizacijos apsauga nuo nepagrįstų tiekėjų skundų	36
2.2.2. Perkančiosios organizacijos atsikirtimai į ieškinį	37
2.2.3. Perkančiosios organizacijos teisė pateikti priešieškinį.....	38
2.3. Taikos sutartis	39
III. TIEKĖJO LAISVĖS, GINANT SAVO INTERESUS, RIBOS IR ĮTAKA PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS VYKDOMIEMS VIEŠIESIEMS PIRKIMAMS.....	41
3.1. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka viešojo pirkimo procedūroms.....	41
3.1.1. Pirkimo dokumentų apskundimas	41

3.1.1.1. Reikalavimų pirkimo objektui apskundimas	42
3.1.1.2. Kvalifikacijos reikalavimų apskundimas.....	44
3.2. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, teisės kreipimosi į teismą ribos	45
3.2.1 Arbitražinis susitarimas.....	49
3.3. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka perkančiajai organizacijai, įsisavinant viešajam pirkimui skirtas lėšas	53
IŠVADOS	56
PASIŪLYMAI	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	59
SANTRAUKA.....	66
SUMMARY	67

IVADAS

Temos aktualumas. Neatsiejama viešųjų pirkimų teisės dalis yra veiksminga ir skaidri perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų teisėtumo peržiūros sistema. Viešuosiuose pirkimuose, veikiant aiškiam ir efektyviam ūkio subjektų teisių ir teisėtų interesų gynimo mechanizmui, yra užtikrinamas pagrindinių Europos Sąjungos (toliau – ES) principų (laisvo prekių judėjimo, laisvo paslaugų teikimo, įsisteigimo laisvės ir kita) bei tiesiogiai su jais susijusių viešųjų pirkimų principų, kuriuos įtvirtina Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas¹ (toliau – VPĮ) – lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo, nešališkumo, ir skaidrumo bei netiesiogiai įtvirtinto – konfidencialumo principo – laikymąsi.

Skaidriai atliekant viešųjų pirkimų procedūras, patikimai ir veiksmingai vykdant perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą, tiekėjams yra užtikrinamas saugumas, skatinama konkurencija, o tai yra naudinga ir pačiai perkančiajai organizacijai.

Tačiau labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tinkamas viešųjų pirkimų procedūrų įvykdymas dažnai priklauso nuo tiekėjų sąmoningumo, ginant savo interesus. Tiekėjai dažnai nepagrįstai kreipiasi į teismą, prašydami apginti, jų manymu, pažeistas teises. Nagrinėjant statistinius duomenis nuo 2010 m. sausio 2 d. iki 2011 m. sausio 2 d., paaiškėjo, kad iš teismams pareikštų 311 ieškinių dėl įvairių priežasčių buvo atmestas 91 ieškinys, o tai sudaro 30 procentų tiekėjų pateiktų skundų². Atsižvelgiant į tai, galima manyti, kad viešuosiuose pirkimuose tiekėjai nepakankamai išmano specifines ginčų nagrinėjimo procedūras, o ypač ikiteisminę ginčų nagrinėjimo procedūrą.

Taigi autorius, atsižvelgdamas į aukščiau nurodytas aplinkybes, baigiamajame darbe išsamiai nagrinėja galinčių kilti viešuosiuose pirkimuose ginčų sprendimo nagrinėjimo procedūras. Todėl baigiamasis darbas yra aktualus ne vien perkančiosioms organizacijoms, bet ypatingai tiekėjams, kurie, dalyvaudami viešųjų pirkimų konkursuose, dažnai nėra susipažinę su visomis jiems būtinomis atlikti procedūromis. Tuo pačiu pažymėtina ir tai, kad baigiamasis darbas yra aktualus ir todėl, kad jame yra plačiai nagrinėjama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) ir žemesnių instancijų teismų praktika, kuri yra susijusi su ginčų nagrinėjimo tvarka.

Temos naujumas. Lietuvoje, kaip ir visoje ES, viešųjų pirkimų procesas ir jo reglamentavimas yra labai dinamiškas dalykas, vien tik 2011 m. VPĮ normos buvo keičiamos penkis

¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 3 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

² Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2011 m. gruodžio 20 d. raštas perkančiosioms organizacijoms „Dėl perkančiųjų organizacijų skatinimo aktyviau naudotis apsaugos nuo nepagrįstų tiekėjų skundų priemonėmis“.

kartus³. Todėl, atsižvelgiant į dažną teisės normų kaitą, Lietuvoje mokslinių darbų viešųjų pirkimų tema yra nedaug. Tai reikštų, kad viešieji pirkimai arba nėra labai populiarius mokslinių tyrimų objektas, arba mokslininkai nėra linkę tirti šios srities dėl pernelyg dažnos teisės normų kaitos. Tačiau, atsižvelgiant į esamus mokslinius darbus, pasakytina, kad dauguma autorių nagrinėja viešųjų pirkimų atlikimo, centralizavimo, modernizavimo, veiksmingumo ir kitas temas.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta aukščiau ir pažymint tai, kad autoriui, išnagrinėjus visą prieinamą literatūrą, mokslinius darbus, susijusius su gilesne ginčų nagrinėjimo tvarkos viešuosiuose pirkimuose analize, panašaus pobūdžio darbų nėra. Kol kas šis baigiamasis darbas yra vienintelis šia tema. Todėl šis darbas yra neabejotinai naujas ir originalus, kadangi jame nagrinėjamos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK), kitų įstatymų normų ryšys su VPI.

Tyrimo objektas – ginčų nagrinėjimas ir jų reglamentavimas viešuosiuose pirkimuose, taip pat tiekėjų laisvės, ginant savo interesus, galimybės ir ribos, šios tiekėjų laisvės įtaka perkančiosios organizacijos vykdomiems pirkimams.

Tyrimo dalykas – teorinė ir praktinė VPI taikymo normų, kurios yra susijusios su tiekėjų laisve ginti savo interesus apžvalga, VPI ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) normų taikymo problematika Lietuvoje, taip pat galimų VPI IR CPK tobulinimo kryptių apžvalga.

Tyrimo tikslas – teisiniu požiūriu įvertinti viešųjų pirkimų ginčų reglamentavimo problematiką, išskiriant esminius VPI ir CPK trūkumus teoriniais ir praktiniais lygmenimis.

Tyrimo uždaviniai:

- išanalizuoti viešųjų pirkimų teorinius aspektus, kurie yra susiję su tiekėjų laisve ginti jų pažeistus interesus, atsižvelgiant į Lietuvos ir kitų teismų praktiką, akcentuoti svarbiausius elementus;
- atlikti viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų analizę, procesinės teisės technines priemones, kurių pagalba tiekėjas ir perkančioji organizacija gali ginti savo pažeistas teises ir interesus;
- tyrimo metu išnagrinėti teismų praktikoje formuluojamą problematiką, kokią įtaką tiekėjo laisvė ginti savo interesus turi perkančiosios organizacijos vykdomiems viešiesiems pirkimams;
- praktiniu aspektu pateikti rekomendacijas, kaip galima būtų išvengti prieš tai nurodytų problemų.

³ Lietuvos Respublikos įstatymai // <http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?pid=121189211185&cid=1138611642&sid=1&lan=LT>; [žiūrėta 2012-01-15].

Tiriamąo modelio elementai yra šie:

- viešųjų pirkimų metodikos teoriniai aspektai, tarptautinė apžvalga;
- probleminiai taikymo aspektai Lietuvoje;
- tobulinimo kryptys.

Tyrimo šaltiniai. Tyrimo teorinį pagrindą sudaro Lietuvos autorių darbai viešųjų pirkimų, ir kitose mokslo srityse, įstatymai, kita teisinė literatūra, statistiniai duomenys, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) ir kitų teismų praktika.

Tyrimo metodai. Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro:

- lyginamasis metodas. Šio metodo pagalba buvo lyginamos Lietuvos teisės aktų nuostatos, Lietuvos teismų ir ESTT jurisprudencija;
- dokumentų analizės metodas. Šio metodo pagalba buvo išsiaiškinta, kokie moksliniai darbai yra parengti, taip pat buvo analizuojamas skirtingų dokumentų turinys;
- lingvistinis metodas. Šio metodo pagalba buvo atskleidžiami teisės aktų sąvokų elementai;
- sisteminis tyrimo metodas. Šio metodo pagalba teisės normos buvo aiškinamos, vertinant jas kitų teisės normų kontekste;
- loginis metodas. Šio metodo pagalba buvo rengiami baigiamojo darbo apibendrinimai, išvados ir pasiūlymai.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro trys skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis. Pirmojoje baigiamojo darbo dalyje išsamiai išnagrinėta viešųjų pirkimų samprata, viešųjų pirkimų principai, viešųjų pirkimų dalyvių samprata ir tiekėjo laisvės ginti savo interesus samprata. Antrojoje baigiamojo darbo dalyje nagrinėjamas tiekėjo laisvės ginti savo interesus ir perkančiosios organizacijos teisės ginti jos pažeistus interesus teisinis reglamentavimas. Trečiojoje baigiamojo darbo dalyje nagrinėjama tiekėjo laisvės, ginant savo pažeistus interesus, ribos ir įtaka perkančiosios organizacijos vykdomiems viešiesiems pirkimams.

I. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ, PRINCIPŲ, DALYVIŲ IR TIEKĖJO LAISVĖS, GINANT SAVO INTERESUS, SAMPRATOS

Baigiamojo darbo temos pavadinimas suponuoja keturis pagrindinius elementus: viešieji pirkimai, tiekėjas, perkančioji organizacija ir tiekėjo laisvė ginti savo interesus. Šie elementai, autoriaus nuomone, reiškia būtinybę išnagrinėti jų apibrėžtis (sampratas). Kadangi viešųjų pirkimų reguliavimo dalykas yra pakankamai specifinis dalykas, gali kilti neaiškumų, kaip traktuoti vieną ar kitą sąvoką ar sampratą. Be to, viešojoje erdvėje mokslinės literatūros viešųjų pirkimų tema nėra daug. Todėl šiame baigiamojo darbo skyriuje autorius išsamiai nagrinėja prieš tai minėtus elementus, pateikia jų sampratas. Tačiau vien šiais elementais neapsiribojama, kadangi šiame skyriuje papildomai yra nagrinėjami ir viešųjų pirkimų principai. Autorius mato būtinybę nagrinėti viešųjų pirkimų principus todėl, kad šie principai dalyvauja kiekviename viešojo pirkimo etape, jais grindžiami visi viešųjų pirkimų procesai, jie yra viešųjų pirkimų reguliavimo dalyko esybė. Kadangi teisės principai neatsiejamu ryšiu yra susiję su teisės objektu ir subjektu, objektas parodo, ką reguliuoja teisė, metodas – kaip reguliuojami santykiai, o principai – kodėl pasirinktas toks reguliavimo būdas⁴.

1.1. Viešųjų pirkimų samprata

Teisės normose nustatyta, kad viešasis pirkimas – perkančiosios organizacijos atliekamas ir VPI normomis reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo–pardavimo sutartį⁵. Tokią viešojo pirkimo sąvoką pateikia VPI. Tačiau VPI pateikiama sąvoka yra mažai ką pasakanti apie pačią viešojo pirkimo esmę, todėl, norint plačiau apibrėžti viešųjų pirkimų sampratą, būtina apžvelgti kitų autorių pateikiamą nuomonę dėl viešųjų pirkimų sampratos apibrėžimo.

Viešųjų pirkimų sampratos pagal Algį Junevičių ir Simoną Ereminaitę (toliau – A. Junevičius ir S. Ereminaitė). Vieni iš nedaugelio autorių, parašiusių mokslinį darbą viešųjų pirkimų tema – A. Junevičius ir S. Ereminaitė. Šie mokslininkai savo straipsnyje pateikia kelias viešojo pirkimo sampratos apibrėžtis:

- viešasis pirkimas yra sutartis, kuri pažymi prekės įsigijimą, bendradarbiaujant viešojo ir privataus sektoriaus organizacijoms, abipusis susitarimas tarp pardavėjo ir pirkėjo, teisiškai

⁴ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė: bendroji dalis. Antroji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, P. 65.

⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 32 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

patenkinantis kiekvieno dalyvio poreikius arba sutartis tarp tiekėjo, turinčio teisę parduoti prekę, ir pirkėjo, galinčio ją pirkti už nustatytą kainą, kurios dydį lemia tiekėjo ir pirkėjo susitarimas⁶;

- viešojo pirkimo samprata gali būti siejama su prieštariniais viešojo pirkimo proceso tikslais, kadangi viešojo pirkimo metu turi būti atsižvelgiama į komercinį, socialinį bei ekonominį naudingumą, reguliavimo bei kontrolės procedūras⁷;

- viešasis pirkimas yra procesas, kurio metu regioninės, vietinės valstybės institucijos ar organizacijos perka darbus, prekes ar paslaugas, kurios yra apmokamos iš mokesčių mokėtojų pinigų, o pats viešasis pirkimas yra įgyvendinamas pagal nacionalinio ir ES lygmens įstatymus, ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, perkamų paslaugų specifikacijos ir dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose kriterijų aiškumą kitų pretendentų atžvilgiu⁸;

- pirkimo sąvoka gali būti suprantama kaip viešojo pirkimo planavimas prekėms, paslaugoms ar darbams įsigyti, viešojo pirkimo – pardavimo sutarties sudarymas ir įgyvendinimas bei šios sutarties sąlygų vykdymas⁹;

Nagrinėdami viešųjų pirkimų sampratą, A. Junevičius ir S. Ereminaitė identifikuoja ir pagrindinius pirkimų viešajame ir privačiame sektoriuose sampratos skirtumų elementus:

- privačiame sektoriuje prekių, paslaugų ar darbų įsigijimas suprantamas kaip statiškas ar dinamiškas prekių, paslaugų ar darbų įsisavinimas, atitinkamos prekės vertės sukaupimas, o tai reiškia, kad, įsigyjant kai kurias gėrybes, jie gali būti naudingi tiek viešajam, tiek ir privačiajam sektoriui, tačiau dėl skirtingų aplinkybių dažniausiai tik viename iš minėtų sektorių yra pasiekama galutinė nauda¹⁰;

- viešajame sektoriuje viešieji pirkimai apima dominuojantį viešųjų pirkimų tarnybų vaidmenį, teisėtvarkos procesus, sveikatos, socialinės tarnybos, išsimokslinimo, gynybos, transporto ir aplinkos apsaugos klausimus, todėl, siekiant įgyvendinti viešosios politikos tikslus bei patenkinti pilietinę visuomenę, viešojo sektoriaus organizacijų pirkimų apimtis yra daug platesnė, negu privačiame sektoriuje, todėl, siekiant viešųjų pirkimų efektyvumo ir norint pagerinti santykius su visuomene, klientais ir tiekėjais, būtinas viešųjų pirkimų teisinės bazės ir etikos standartų laikymasis bei nuolatinė kontrolė, dėl šių priežasčių, pasak A. Junevičiaus ir S. Ereminaitės, viešųjų pirkimų samprata gali būti siejama su viešojo pirkimo poreikio identifikavimu, pirkimo organizavimu ir vykdymu bei monitoringu¹¹;

⁶ Junevičius A., Ereminaitė S. Viešųjų pirkimų tvarkos optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2010, Nr. 54, P. 69.

⁷ Ten pat, P. 70.

⁸ Ten pat, P. 70.

⁹ Ten pat, P. 70.

¹⁰ Ten pat, P. 70.

¹¹ Ten pat, P. 70.

- viešųjų pirkimų sampratą, siejant su proceso efektyvumu, A. Junevičius ir S. Ereminaitė siūlo skirstyti į tris etapus: pirma, viešųjų pirkimų samprata turi būti siejama su pirkimo planavimu, kuris apima ir pirkimo poreikio identifikavimą; antra, viešųjų pirkimų efektyvumo didinimas – viešojo pirkimo procedūrų organizavimas ir atlikimas, viešojo pirkimo – pardavimo sutarties sudarymas; trečia, įgyvendinama viešojo pirkimo – pardavimo sutartis, pasibaigus efektyvaus naudojimo laikui, produktas utilizuojamas¹².

Apibendrinami viešųjų pirkimų sampratas, A. Junevičius ir S. Ereminaitė pažymi, kad „verslo ir valdžios atstovai daro įtaką korupcijos sklaidai šalyje, ekonomikos vystymuisi, todėl egzistuoja viena bendradarbiavimo sąlyga – skaidrus viešųjų pirkimų mechanizmo vertinimas bei teisėtas atitinkamų procedūrų įgyvendinimas. Viešojo pirkimo sąvoka siejasi su pagrindine funkcija – prekių ir paslaugų pirkimu, kurį atlieka viešosios institucijos. Bet kuris viešasis pirkimas prasideda nuo pirkimo proceso planavimo bei sprendimo vykdyti pirkimą, atsižvelgiant į tam tikrų prekių ar paslaugų reikalingumą atitinkamu laikotarpiu“¹³.

Viešųjų pirkimų samprata pagal Karolį Šerpytį (toliau – K. Šerpytis). Kitas autorius, parašęs mokslinį darbą viešųjų pirkimų tema – K. Šerpytis. K. Šerpyčio nuomone, viešųjų pirkimų samprata gali būti skaidoma į tris aspektus¹⁴:

- teisinį aspektą;
- vadybinį aspektą;
- ekonominį aspektą.

K. Šerpytis, nagrinėdamas prieš tai nurodytus viešųjų pirkimų sampratos aspektus, apie pirmąjį, t. y. teisinį aspektą, pažymi, kad „teisinis apibrėžimas apima tik dalį viešųjų pirkimų sampratos. Teisinis viešųjų pirkimų apibrėžimas akcentuoja pirkimo tikslą – sudaryti sutartį pagal įstatymo reikalavimus. Viešojo pirkimo teisėtumas – pirminė sąlyga, kuri yra būtina, tačiau neapima organizacijos arba valstybės tikslų. Taip pat teisinis viešųjų pirkimų reglamentavimas apima ne visą pirkimo procesą, o tik jo dalį – nuo pirkimo paskelbimo iki viešojo pirkimo sutarties sudarymo <...>. Taigi, teisinis viešųjų pirkimų apibrėžimas yra ribotas ir nepilnas“¹⁵.

Nagrinėdamas antrąjį – vadybinį aspektą, K. Šerpytis nurodo, kad „teisiniame apibrėžime buvo akcentuojamas pirkimo teisėtumo elementas, o vadybinis pirkimų apibrėžimas akcentuoja pirkimo rezultato elementus: kainą, prekių ar paslaugų kokybę, tiekimo kokybę. Vadybiniame lygyje pirkimai apibrėžiami ne tik kaip procesas, bet ir kaip funkcija, apimanti pirkimo procesus,

¹² Ten pat, P. 70.

¹³ Ten pat, P. 71.

¹⁴ Šerpytis K. Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas): daktaro dīs.soc. mokslai: ekonomika (04S) . VU, 2011, P. 20.

¹⁵ Ten pat, P. 21.

metodus, personalo, pirkimų organizavimo struktūrą ir informacijos srautus, siekiant įgyvendinti organizacijos strategiją¹⁶, be to, K. Šerpytis priduria, kad „šiuo metu viešųjų pirkimų samprata praktikoje suvokiama labai ribotai, kaip administracinė funkcija, kuriai atlikti reikia teisinių viešųjų pirkimų žinių. Tačiau toks biurokratinis požiūris sumenkina viešųjų pirkimų svarbą ir potencialą. Remiantis naujuoju viešosios vadybos požiūriu, viešųjų pirkimų išskėlimas, kaip vadybinė funkcija, užtikrintų organizacijos tikslų siekimą. Viešieji pirkimai turi būti nukreipiami įsigijimo procesui, kurio tikslas nupirkti prekes ir paslaugas pačiomis geriausiomis sąlygomis, organizuoti. Toks poslinkis užtikrintų viešųjų pirkimų profesionalų, kurie turėtų pakankamą vadybinių, ekonominių, techninių ir teisinių žinių kompleksą, specialybės atsiradimą¹⁷.

Analizuodamas trečiąjį viešųjų pirkimų sampratos – ekonominį aspektą, K. Šerpytis teigia, jog „mokslinėje teorijoje analizuojama daug bendrų valstybės veiklos sričių, kurias gali paveikti viešieji pirkimai, tačiau išskiriamas vienas pagrindinis viešųjų pirkimų bruožas, dėl kurio tai įmanoma. Viešųjų pirkimų apimtis, mastas yra pakankamai dideli, kad galėtų paveikti rinkų struktūrą, produktų gyvavimo ciklus, bendrą naudą, kurią viešasis sektorius teikia visuomenei. Taigi, viešieji pirkimai gali būti suprantami kaip atskira ekonominės politikos dalis, kuria siekiama valstybės tikslų įgyvendinimo¹⁸.

Viešųjų pirkimų sampratą pagal Marių Gurską (toliau – M. Gurskas). Dar vienas autorius, kuris nagrinėjo viešųjų pirkimų sampratą – M. Gurskas. Šis autorius pažymi, kad reikėtų viešųjų pirkimų sampratą išskaidyti į dvi dalis¹⁹, kadangi, jo nuomone, egzistuoja dvi skirtingos viešojo sektoriaus pirkimų rūšių sampratos:

- viešieji pirkimai;
- specializuoti viešieji pirkimai.

M. Gurskas prieš tai nurodytą viešųjų pirkimų sampratą skaido į dvi dalis pagal viešojo sektoriaus organizacijų įsigyjamosioms prekių, paslaugų ar darbų rūšims taikomą reglamentavimą. Būtinybę skaidyti viešųjų pirkimų sampratą į dvi dalis jis grindžia tuo, kad specializuoti viešieji pirkimai – tai kitokio pobūdžio viešieji pirkimai, kadangi, atsižvelgiant į VPI reguliavimą, viešaisiais pirkimais gali būti laikomi tik tokie pirkimai, kurie atliekami, vadovaujantis VPI normomis²⁰. Tuo pačiu, M. Gurskas atkreipia dėmesį į tai, kad specializuotų viešųjų pirkimų tvarką

¹⁶ Ten pat, P. 21.

¹⁷ Ten pat, P. 22.

¹⁸ Ten pat, P. 23.

¹⁹ Gurskas M. Neskelbiamų derybų instituto taikymo viešuosiuose pirkimuose galimybės ir ribos: magistro darbas. soc. mokslai: teisė. MRU. 2013, P. 8.

²⁰ Ten pat, P. 8.

nustato ne VPI, o kiti teisės aktai²¹. Bandydamas pagrįsti savo nuomonę, M. Gurskas teigia, kad specializuoti viešieji pirkimai – tai pirkimai, kurie atitinka šiuos kriterijus²²:

- pirkimus atlieka viešojo sektoriaus subjektai (perkančiosios organizacijos);
- šiems pirkimams yra naudojamos valstybės biudžeto lėšos;
- šių pirkimų procedūrų atlikimas yra reglamentuotas teisės aktais.

Taigi, darytina išvada, kad pagal specializuotų viešųjų pirkimų sampratą, specializuoti viešieji pirkimai yra tokie pirkimai, kurie atitinka klasikiniams viešiesiems pirkimams taikomas sąlygas, tačiau tokie pirkimai yra reglamentuojami kitomis teisės normomis, jais siekiama to paties tikslo, kaip ir viešųjų pirkimų atveju.

Apibendrinimas. Atsižvelgiant į tai, kad mokslinių darbų viešųjų pirkimų tema nėra daug, todėl viešųjų pirkimų samprata nėra plačiai išnagrinėta, tačiau, atsižvelgiant į Lietuvos mokslininkų pateikiamą viešųjų pirkimų sampratą, pasakytina, kad viešasis pirkimas yra sutartis, kuri pažymi prekės įsigijimą, bendradarbiaujant viešojo ir privataus sektoriaus organizacijoms, abipusis susitarimas tarp pardavėjo ir pirkėjo, teisiškai patenkinantis kiekvieno dalyvio poreikius arba sutartis tarp tiekėjo, turinčio teisę parduoti prekę, ir pirkėjo, galinčio ją pirkti už nustatytą kainą, kurios dydį lemia tiekėjo ir pirkėjo susitarimas. Pagal K. Šerpyčio pateikiamą nuomonę, viešojo pirkimo sampratą sudaro trys aspektai: teisinis (sudaryti viešojo pirkimo sutartį pagal teisės normose nustatytus reikalavimus), vadybinis (pirkimo rezultato elementai) ir ekonominis (atskiras ekonominės politikos elementas, kuriuo siekiama valstybės tikslų įgyvendinimo). Be to, M. Gurskas siūlo viešųjų pirkimų sampratą išskaidyti į dvi dalis: viešųjų pirkimų sampratą ir specializuotų viešųjų pirkimų sampratą.

1.2. Viešųjų pirkimų principai

Viešųjų pirkimų principus įtvirtina VPI normos²³. Tačiau viešųjų pirkimų principų turinys VPI normose nėra atskleidžiamas. Todėl Deividas Soloveičikas (toliau – D. Soloveičikas), nagrinėdamas viešųjų pirkimų principų specifiką, pažymi, kad „viešųjų pirkimų principams yra būdinga tam tikra specifika, nepaisant to, kad dauguma šių principų yra universalūs, be jų negali egzistuoti nė viena civilizuota teisės sistema“²⁴.

²¹ Ten pat, P. 8.

²² Ten pat, P. 9.

²³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 3 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

²⁴ Soloveičikas D. Viešųjų pirkimų principai: jų taikymas remiantis Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika // Justitia. 2008, Nr. 3(69). P. 27.

D. Soloveičikas viešųjų pirkimų principų ypatumus nagrinėja dviem aspektais²⁵:

- viešųjų pirkimų principų specifika yra susijusi su jų praktiniu pritaikymu, kuris bent iš dalies skiriasi nuo to, kaip suprantama teisės principo funkcija apskritai teisės teorijoje;
- viešųjų pirkimų principams būdingas savitas turinys, kuris, nors ir yra glaudžiai susijęs su bendrai pripažįstamais principais, vis dėlto yra specifinis.

Teisės principais leidžiama remtis, užpildant teisinio reguliavimo spragas, aiškinant konkrečias teisės normas per jų tarpusavio atitikimo viena kitai, taip pat remdamiesi teisės principais, teismai kuria precedentų teisę²⁶. Dažniausiai teisės principais remiamasi tuomet, kai nėra konkretaus tam tikro teisinio santykio reguliavimo, o jeigu toks reguliavimas ir yra, tai nepakanka konkrečių teisės normų taikymo praktikos, todėl būtina remtis teisės principais, norint atskleisti konkretų teisės normos turinį. Be prieš tai išvardintų teisės principų funkcijų, viešųjų pirkimų principai yra kriterijus, kuriuo remiantis, yra aiškinamos viešųjų pirkimų teisės normos, tam tikrų viešųjų pirkimų procesų atlikimas, viešųjų pirkimų dalyvių veiksmai²⁷.

VPI 3 straipsnyje įtvirtinti viešųjų pirkimų principai – bendrųjų teisės principų (teisingumo, protingumo ir sąžiningumo) turinio konkreti išraiška, todėl tinkamas viešųjų pirkimų principų aiškinimas ir taikymas, iš esmės, reiškia tinkamą bendrųjų teisės principų išaiškinimą ir taikymą viešųjų pirkimų srityje²⁸.

Atskleisdamas viešųjų pirkimų principų turinį, LAT pažymėjo, kad „viešųjų pirkimų principais privalu vadovautis, taikant ir aiškinant visų VPI nuostatų turinį. Perkančioji organizacija turi užtikrinti, kad, atliekant viešo konkurso procedūras ir nustatant laimėtoją, bus laikomasi lygiateisiškumo, dalyvių ir jų pasiūlymų nediskriminavimo, abipusio pripažinimo ir skaidrumo principų. Išvardytų principų laikymasis garantuoja, kad bus pasiekti atliekamo viešo konkurso tikslai ir išvengta galimų nesąžiningos konkurencijos prielaidų viešo konkurso procedūroje“²⁹.

LAT ne vieną kartą yra nurodęs, kad viešųjų pirkimų principų pažeidimas yra prilyginamas imperatyviųjų nuostatų pažeidimui. Todėl viešųjų pirkimų principai, kaip ir kitos VPI imperatyviosios nuostatos, yra susiję su viešojo intereso apsauga. Be to, LAT ne kartą konstatavo, kad VPI įtvirtintų principų pažeidimas neabejotinai reiškia imperatyviųjų teisės normų pažeidimą. Vien viešųjų pirkimų principų pažeidimo konstatavimas, nesiremiant jokia papildoma norma, yra pakankamas pagrindas reikalauti teismo pripažinti neteisėtais perkančiosios organizacijos

²⁵ Ten pat, P. 28.

²⁶ Vaišvila A. Teisės teorija. Trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009, P. 149.

²⁷ Soloveičikas D. Viešųjų pirkimų principai: jų taikymas remiantis Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika // Justitia. 2008, Nr. 3(69). P. 28

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.

²⁹ Ten pat.

veiksmus³⁰. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad „viešųjų pirkimų principų pažeidimai yra objektyvaus ir absoliutaus pobūdžio. Viešųjų pirkimų principų pažeidimo objektyvumas reiškiasi tuo, kad jo pripažinimui konstatuoti nesvarbios jokios kitos šalutinės aplinkybės: perkančiosios organizacijos atstovų nepatyrimas, jų kaltės laipsnis, žalos dydis ir panašiai. Viešųjų pirkimų principų pažeidimų absoliutumas reiškia, kad kiekvienas viešųjų pirkimų principų pažeidimas lemia perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumą, t. y. kiekvienas viešųjų pirkimų principų pažeidimas laikytinas esminiu pažeidimu ir toks pažeidimo nustatymas suponuoja teismų pareigą pripažinti tokius perkančiosios organizacijos veiksmus neteisėtais. Dėl to negalimi atvejai, kad nustatytasis viešųjų pirkimų principo pažeidimas būtų kvalifikuotas kaip neesminis, kartu pripažįstant, kad perkančiosios organizacijos veiksmai yra teisėti“³¹. Be to, pastebėtina ir tai, kad šalis turi realiai įrodyti viešųjų pirkimų principų pažeidimo faktą, o ne tik remtis viešųjų pirkimų pažeidimo prielaida ir pasekmėmis³².

Lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principai. ESTT, vertindamas šių principų turinį, pažymėjo, kad draudimas diskriminuoti yra tik ypatinga (specifinė) bendrojo lygiateisiškumo principo, vieno iš pagrindinio ES teisės principo, išraiška³³. Taip pat ESTT konstatavo, kad „lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principai reiškia pareigą tapačius reiškinius vertinti vienodai, bet nevertinti vienodai skirtingų situacijų, jei toks vertinimas negali būti objektyviai pagrįstas“³⁴.

LAT, atskleisdamas lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų turinį, nurodė³⁵, kad šie principai paprastai reiškia viešųjų pirkimų teisinių santykių dalyvių – perkančiosios organizacijos ar subjekto, viešuosiuose pirkimuose priimančio visuotinai privalomojo elgesio taisyklės (pavyzdžiui, įstatymo leidėjo ar viešojo administravimo subjekto) – pozityviają arba aktyviają (lygiateisiškumo principas) ir negatyviają arba pasyviają (nediskriminavimo principas) pareigas, t. y. pareigas imtis veiksmų bei vengti tokių priemonių, kurios galėtų suponuoti nelygiateisišką dalyvių padėtį ar vienus subjektus diskriminuoti kitų subjektų atžvilgiu. Tuo pačiu LAT pažymėjo, kad kiti viešųjų pirkimų principai yra laikytini išplaukiančiais iš lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų, todėl nepakankamas skaidrumo ar proporcingumo lygis ar abipusio pripažinimo principo

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 21 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-416/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-583/2008.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.

³² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis byloje Nr. 2A-1090/2010.

³³ Europos Teisingumo Teismo 1980 m. spalio 8 d. sprendimas *Überschär*, 810/79.

³⁴ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Arnold André*, C-434/02.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.

nesilaikymas kartu gali reikšti ir tiekėjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų pažeidimą, nes taip yra nesudaromos vienodos prielaidos dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose³⁶.

Skaidrumo principas. Skaidrumo principas, visų pirma, suprantamas kaip viešumo įgyvendinimas, atliekant viešojo pirkimo procedūras, t. y. paskelbiant skelbimą apie pirkimą. Viešo paskelbimo apie pirkimą reikalavimas reiškia, kad perkančioji organizacija visiems viešųjų pirkimų dalyviams užtikrins vienodas varžymosi sąlygas, jiems pateikiant pasiūlymus. Viešojo pirkimo procedūrų viešumas reiškia ir perkančiosios organizacijos pareigą tiekėjams suteikti pakankamai informacijos, įskaitant pirkimo sąlygas, jų išaiškinimus, reikalingus perkančiosios organizacijos poreikius atitinkančiam pasiūlymui pateikti, bei informacijai, susijusiai su konkrečiau tiekėjo pasiūlymo įvertinimu, pateikiant ją tiekėjui³⁷. Tačiau viešumo reikalavimas nėra absoliutus, kadangi VPI normos įtvirtina tam tikrą išimtį, pavyzdžiui, neskelbiamas derybas, kai dėl tam tikrų objektyviai susiklosčiusių aplinkybių, neskelbiama apie vykdomą pirkimą. Tačiau tik tinkamai ir pagrįstai taikant neskelbiamų derybų būdą, skaidrumo principas nebus pažeistas. Be to, skaidrumo principas suponuoja ir perkančiosios organizacijos pareigą laikytis jos pačios nustatytų viešojo pirkimo sąlygų³⁸.

Apie skaidrumo principo turinį pasakytina ir tai, kad skaidrumo principo taikymas svarbus ir todėl, kad skaidrūs perkančiosios organizacijos veiksmai užtikrina galimybę ją kontroliuoti, o taip pat įvertinti, kaip laikomasi ES teisės normų.

Proporcingumo principas. LAT, nagrinėdamas proporcingumo principo turinį, nurodė, kad „proporcingumo principo turinį sudaro siekiamų tikslų ir jiems pasirenkamų priemonių derinimas – šių priemonių adekvatumo tikslams vertinimas. Paprastai proporcingumo principas kaip kriterijus vertinti priemonių atitiktį tikslams pasireiškia pareigų nustatymo kontekste, kai vieni subjektai turi teisę kitiems subjektams nustatyti tam tikras pareigas, suvaržymus, įpareigojimus ar net draudimus“³⁹. Taip pat LAT pažymėjo, kad proporcingumo principas viešuosiuose pirkimuose skirtas viešųjų pirkimų tikslui pasiekti ir užtikrinti nediskriminavimo principo laikymąsi, taigi proporcingumo principas yra veiksnys, kuriuo remiantis nustatoma, ar tam tikra tiekėjų teisės ribojanti priemonė yra diskriminacinė ar tiekėjus daranti nelygiaverčius, o pastarosios priemonės ir tikslo proporcingumo vertinimas privalo būti grindžiamas tinkamumo ir reikalingumo kriterijais⁴⁰.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas Komisija prieš CAS Succhi di Frutta, C-496/99.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-295/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-185/2008.

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.

⁴⁰ Ten pat.

Iš to darytina išvada, kad proporcingumo principas yra aktualus viešojo pirkimo sąlygų, ypačingai tiekėjų kvalifikacijos reikalavimų, nustatymo, ir tiekėjų pasiūlymų vertinimo stadijose.

Abipusio pripažinimo principas. Viešuosiuose pirkimuose abipusio pripažinimo principas glaudžiai susijęs su iš nediskriminavimo principo kildinama lygiaverčių standartų doktrina, kadangi, siekiant išvengti konkretaus tiekėjo ar gamintojo protegavimo ir kitų dalyvių nelygiateisiškumo, perkančiajai organizacijai viešųjų pirkimų dokumentuose draudžiama nurodyti tikslius duomenis, apibūdinančius konkretų pirkimo objektą⁴¹. Be to, ESTT konstatavo, kad perkančiosios organizacijos yra įpareigosos pripažinti kitose valstybėse narėse išduotus oficialiuosius dokumentus dėl prekių kokybės, tiekėjų kvalifikacijos bei užsienio tiekėjų atitikties kitiems reikalavimams, todėl negalima atmesti tiekėjo pasiūlymo, jeigu jis, pavyzdžiui, pateikia galiojančius sertifikatus ar kitus jo kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus, kurie yra išduoti kitoje ES valstybėje narėje.

Apibendrinimas. Viešųjų pirkimų principai yra kriterijus, kuriuo remiantis yra aiškinamos viešųjų pirkimų teisės normos, tam tikrų viešųjų pirkimų procesų atlikimas, viešųjų pirkimų dalyvių veiksmai. Šie principai yra bendrųjų teisės principų (teisingumo, protingumo ir sąžiningumo) turinio konkreti išraiška. Viešųjų pirkimų principų pažeidimas yra prilyginamas imperatyviųjų nuostatų pažeidimui todėl, kad šie principai yra susiję su viešojo intereso apsauga. Taigi, lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principai reiškia pareigą tapačius reiškinius vertinti vienodai, bet nevertinti vienodai skirtingų situacijų, jei toks vertinimas negali būti objektyviai pagrįstas. Be to, kiti principai yra laikytini išplaukiančiais iš lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų. Pagrindiniai skaidrumo principo turinio aspektai yra viešumas (viešas paskelbimas apie pirkimą), procedūrų laikymasis ir tinkamas informacijos suteikimas. Proporcingumo principo turinio esmė – siekiamų tikslų ir jiems pasirenkamų priemonių derinimas (ypatingai aktualus, nustatant tam tikrus reikalavimus tiekėjams ir pasiūlymų vertinimo metu). Abipusio pripažinimo principas reiškia, jog perkančioji organizacija negali atmesti tiekėjo pasiūlymo vien dėl to, kad tam tikrą faktą patvirtinantys dokumentai yra išduoti kitoje ES valstybėje narėje.

1.3. Viešųjų pirkimų dalyvių samprata

Viešųjų pirkimų dalyviai, sistemingai analizuojant VPI normas, autoriaus nuomone, – bet kokie ūkio subjektai (asmenys), dalyvaujantys arba iš dalies susiję (tretieji asmenys, gaunantys naudą arba subteikėjai, subteikėjai arba subrangovai) su vykdomomis viešojo pirkimo procedūromis ir (arba) kurie gauna tam tikrą naudą iš viešojo pirkimo procedūros arba viešojo pirkimo sutarties

⁴¹ Ten pat.

sudarymo. Autoriaus nuomone, viešuosiuose pirkimuose egzistuoja du pagrindiniai dalyviai – perkančioji organizacija ir tiekėjas. Šių ūkio subjektų sampratos yra aptariamos toliau.

1.3.1. Tiekėjo samprata

VPĮ nuostatos nurodo, kad tiekėjas – kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo, kitos organizacijos ir jų padaliniai ar tokių asmenų grupė – galintys pasiūlyti ar siūlantys prekes, paslaugas ar darbus. Visų pirma, norint išskirti tiekėjo sampratą, tiekėjo sąvoką galima skirstyti į dvi tiekėjo sampratos dalis, kurios apibūdina tiekėjo sampratos turinį.

Pirmoji tiekėjo sampratos dalis, autoriaus nuomone, susijusi su ūkio subjektu teisinio statuso buvimu:

- fizinis asmuo;
- privatus juridinis asmuo;
- viešasis juridinis asmuo;
- kitos organizacijos ar jų padaliniai;
- prieš tai nurodytų asmenų grupės.

Antroji dalis nustato objektyvią ūkio subjektų galimybę sudaryti viešojo pirkimo sutartį:

- galėjimas pasiūlyti;
- ir jau turimų prekių, paslaugų ar darbų siūlymas.

Pirmoji tiekėjo sampratos dalis. Vadovaujantis doktrinoje pateikiama informacija, fizinio asmens samprata – tai teisinė kategorija, be to, fizinis asmuo yra teisių ir pareigų turėtojas, civilinių teisių santykių subjektas⁴². Kitaip tariant, „fizinis asmuo – tai žmogus, kuris pats arba per atstovus pagal įstatymą arba dėl įvykių <...> turi ir gali įgyti teisių ir pareigų“. Taigi, fizinis asmuo, autoriaus nuomone, gali būti viešųjų pirkimų dalyviu, šiuo atveju, tiekėju, tik tada, kai turi civilinį veiksnumą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis, asmuo savo veiksmais gali įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas (gauti civilinį veiksnumą) tik tada, kai jam sueina 18 metų⁴³ arba jis gauna emancipaciją⁴⁴. Asmenys, kurie nėra sulaukę pilnametystės arba nėra emancipuoti, įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas gali tik gavę tėvų ar globėjų sutikimą arba tėvams ar globėjams jų vardu sudarius tam tikrus sandorius. Būtinybė fiziniui asmeniui turėti civilinį veiksnumą pasireiškia tuo, kad pagal kai kurias aukščiau

⁴² Vileita A. Civilinė teisė. Bendroji dalis. V. (moks. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009, P. 185.

⁴³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.5 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.9 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

pateiktas viešųjų pirkimų sampratas, viešojo pirkimo pasekmė – viešojo pirkimo sutarties sudarymas, o tai yra tam tikrų civilinių teisių bei pareigų sukūrimas. Neturėdamas civilinio veiksnumo, asmuo negalės įgyti civilinių teisių bei sukurti pareigų – sudaryti viešojo pirkimo sutarties.

Taigi, autoriaus nuomone, fizinio asmens civilinis veiksnumas tiekėjo sampratoje pasireiškia per tam tikrą fizinio asmens vykdomą teisėtą ekonominę veiklą, t. y. asmeniui teisės aktų nustatyta tvarka, vykdamas individualią veiklą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatomis⁴⁵, individuali veikla - savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį: 1) savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, išskyrus nekilnojamojų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą; 2) savarankiška kūryba, mokslinė, profesinė, įskaitant laisvąsias profesijas, ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla; 3) savarankiška sporto veikla; 4) savarankiška atlikėjo veikla. Tuo pačiu pažymėtina, kad gyventojas individualią veiklą gali vykdyti arba nustatyta tvarka įregistravęs individualią veiklą (individuali veikla pagal pažymą), arba įsigyti verslo liudijimą, iš anksto sumokėdamas fiksuoto dydžio pajamų mokestį nuo pajamų, gautų iš tokios individualios veiklos rūšies, kuri yra individualios veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių sąrašė⁴⁶. Taigi fizinis asmuo, kaip tiekėjas viešuosiuose pirkimuose, gali būti tuomet, kai yra gavęs civilinį veiksnumą ir vykdo tam tikrą ekonominę veiklą.

Vadovaujantis CK normomis⁴⁷, juridinis asmuo – savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Pagal VPĮ pateikiamą sąvoką, tiekėjais gali būti: viešieji juridiniai asmenys (valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudos sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.⁴⁸). Privatieji juridiniai asmenys yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus⁴⁹. Tiekėjais gali būti ir kitos organizacijos, pavyzdžiui, religinės bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos ir panašiai. Be to, kaip tiekėjai, viešajame pirkime gali dalyvauti ir juridinių asmenų padaliniai. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis⁵⁰, juridinio asmens filialas yra struktūrinis juridinio asmens padalinys, turintis savo buveinę ir atliekantis visas arba dalį juridinio

⁴⁵ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 str. 7 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3085.

⁴⁶ Individuali veikla // <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=101421>; [žiūrėta 2013-01-09].

⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.33 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.34 str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.34 str. 3 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.53 str. 1-2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

asmens funkcijų, tačiau juridinio asmens filialas (padalinys) nėra juridinis asmuo, todėl juridinis asmuo atsako pagal filialo prievoles ir filialas atsako pagal juridinio asmens prievoles. Taigi, atsižvelgiant prieš tai nurodytą informaciją, tiekėju gali būti bet kuris teisėtai veikiantis ūkio subjektas: privataus verslo struktūra arba jos struktūrinė dalis – filialas, nevyriausybinė organizacija arba VPĮ 4 straipsnio nuostatas atitinkantis subjektas, t. y. perkančioji organizacija.

Viešuosiuose pirkimuose gali dalyvauti ir prieš tai nurodytų asmenų grupės. VPĮ nuostatos nenurodo, kokios tiksliai grupės gali dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Autoriaus nuomone, šiame darbe nagrinėtinos dvi asmenų grupės, kurios gali dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, t. y. jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties pagrindu (partneriai atsako solidariai⁵¹) ir subteikimo, subtieikimo ir subrangos pagrindu veikiantys ūkio subjektai. Taigi CK normos nustato, kad rašytine (tam tikrais atvejais ir notaro patvirtinta) jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimi du ar daugiau asmenų (partnerių), kooperuodami savo turtą, darbą ar žinias, įsipareigoja veikti bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui arba tam tikrai veiklai, o tokia sutartis turi būti rašytinės formos⁵². Tuo pačiu, atkreiptinas dėmesys į tai, kad LAT, nagrinėdamas perkančiosios organizacijos reikalavimą jungtinės veiklos partneriams sutartį patvirtinti notariškai, pažymėjo⁵³, kad toks reikalavimas, nors ir nepažeidžia viešųjų pirkimų principų, tačiau yra perteklinis. Nagrinėjant subrangovo, subtieikėjo, subteikėjo sąvokas, pažymėtina, kad VPĮ šių sąvokų nepateikia. Todėl Viešųjų pirkimų tarnyba (toliau – VPT), apibrėždama šias sąvokas viešųjų pirkimų reglamentavime⁵⁴, siūlo vadovautis CK nuostatomis, kurios nustato subrangovo sampratą⁵⁵, t. y. VPT nurodo, kad subtieikėjo ir subteikėjo sąvoką reikėtų aiškinti analogiškai subrangovo sąvokai – subtieikėju ar subteikėju laikytini asmenys, kuriuos tiekėjas pasitelkia savo prievolėms įvykdyti. Tuo pačiu, VPT pažymi, kad tai, ar ūkio subjektas taps subtieikėju ar subteikėju priklauso nuo pirkimo dokumentų reikalavimų, t. y. kaip pirkimo dokumentuose yra aprašyti reikalavimai pirkimo objektui, tiekėjų kvalifikacijai ir panašiai. Todėl ūkio subjekto tapimas subtieikėju ar subteikėju, kiekvienu atveju vertinamas individualiai. Pažymėtina, kad VPT nurodo ir trečią asmenų grupę – kiti ūkio subjektai, kurių pajėgumais remiamasi, tačiau jie sutarties vykdyme tiesiogiai nedalyvauja ir nevykdo sutartinių tiekėjo prievolių⁵⁶. Taigi, įvertinus aukščiau pateiktą informaciją, pažymėtina, kad viešuosiuose pirkimuose egzistuoja trys pagrindinės ūkio subjektų grupės: jungtinės veiklos pagrindu veikiantys ūkio subjektai, taip pat subteikimo,

⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.975 str. 3 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.969 str. 1 ir 4 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-293/2011.

⁵⁴ Dėl subrangovo, subtieikėjo ir subteikėjo sąvokų // <http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469530&module=news&lan=LT>; [žiūrėta 2013-01-08].

⁵⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.650 str. 1 ir 4 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁶ Dėl subrangovo, subtieikėjo ir subteikėjo sąvokų // <http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469530&module=news&lan=LT>; [žiūrėta 2013-01-08].

subtiekimu ir subrangos pagrindu veikiančios ūkio subjektai ir ūkio subjektai, kurių pajėgumais naudojami sutartį vykdančios tiekėjas.

Antroji tiekėjo sampratos dalis. Šioje sampratos dalyje nustatomi dvi tiekėjo galimybės pateikti prekes, paslaugas ar darbus momentai. Pirmasis momentas – galėjimas pasiūlyti. Autoriaus nuomone, šis momentas yra susijęs su ateityje įvyksiančiu faktu, t. y. pavyzdžiui, tiekėjas šiuo metu neturi tam tikrų prekių, tačiau, jeigu palankiai susiklostytų aplinkybės (laimėtų viešąjį pirkimą), tiekėjas galėtų įsigyti tam tikrų prekių ir jas tiektų perkančiajai organizacijai. Vis dėlto, autoriaus nuomone, šis momentas yra labiau susijęs su tokiais prekėmis, paslaugomis ar darbais, kurių nėra rinkoje. Kitaip tariant, šis momentas gali būti susijęs su siūlomos gėrybės inovatyvumu. Kadangi iš šios VPI nuostatos analizės matyti, jos tiekėju gali būti tas, kuris yra pasiruošęs pasiūlyti, nors tiesiogiai ir nenurodoma, kažką naujo, rinkoje dar nematyto, novatoriško ir panašiai. Antrasis momentas – siūlymas, reikštų rinkoje jau esamų (kurių nebūtina išrasti ar sukurti) prekių, paslaugų ar darbų pateikimus perkančiajai organizacijai.

Apibendrinimas. Atsižvelgiant į autoriaus pateikiamą analizę, tiekėjo samprata gali būti: tiekėjas – civilinį veiksnumą turintis fizinis asmuo, kuris vykdo tam tikrą ekonominę veiklą arba teisėtai veikiančias bet kokios formos juridinis asmuo (taip pat ir perkančioji organizacija) (šių asmenų filialai (struktūriniai padaliniai)), arba jungtinės veiklos, subtiekimu, subteikimo ar subrangos ar kitu pagrindu veikiančių ūkio subjektų grupės, kurios perkančiajai organizacijai siūlo rinkoje esamas arba siūlymo sukurti (pagaminti, parengti) naujas prekes, paslaugas ar darbus.

1.3.2. Perkančiosios organizacijos samprata

Perkančioji organizacija yra subjektas, kuris inicijuoja viešąjį pirkimą ir privalo šį pirkimą atlikti tinkamai, t. y. vadovaujantis ES ir nacionaliniuose teisės aktuose nustatytais taisyklėmis. Be to, perkančioji organizacija yra ikiteisminio ginčų tarp jos ir tiekėjų nagrinėjimo institucija. Tinkamas perkančiosios organizacijos statuso nustatymas reikšmingas pačioms perkančiosioms organizacijoms, siekiančioms teisėtai sudaryti sandorius dėl prekių, paslaugų ar darbų įsigijimo. Be to, perkančiosios organizacijos statusas yra svarbus ir tiekėjams, kurie gali apskųsti perkančiosios organizacijos, nors, jos nuomone, ji nebuvo perkančiaja organizacija, veiksmus.

Vadovaujantis VPI nuostatomis⁵⁷, viešųjų pirkimų reguliavime išskiriamos dvi perkančiųjų organizacijų kategorijos:

⁵⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

▪ Pirmoji kategorija yra valstybės ar savivaldybės valdymo institucija⁵⁸. ESTT, nagrinėdamas subjekto priklausomumą perkančiajai organizacijai, pažymėjo, kad perkančiosios organizacijos statusui pripažinti nebūtina, kad subjektas formaliai įeitų į valstybės ar savivaldybės administracijos sudėtį. Siekiant užtikrinti įsisteigimo laisvę ir laisvo paslaugų judėjimo principą, perkančiosios organizacijos sąvoka turi būti aiškinama pagal funkcinį metodą⁵⁹. Kitoje byloje ESTT nurodė, kad nėra skirtumo, kokių teisiniu pagrindu yra sukurtas perkančiosios organizacijos statusą turintis subjektas, kurio įsteigimą ir funkcijas įtvirtina įstatymas ir kuris didžiąja dalimi priklauso nuo viešosios valdžios bei teikia viešąsias paslaugas, priskirtinas valstybės aparatui, net jeigu formaliai jis ir neįeina į valstybės aparato sudėtį ir net nepaisant aplinkybės, kad šis subjektas neturi teisinio subjektiškumo⁶⁰. Be to, LAT pažymėjo⁶¹, kad svarbiausia, jog subjektas savo veikla įgyvendintų viešojo administravimo funkciją ir (arba) šiam subjektui būtų patikėta bent iš dalies vykdyti veiklą, susijusią su šios funkcijos įgyvendinimu ir (arba) viešųjų interesų tenkinimu.

▪ Antroji perkančiųjų organizacijų kategorija – viešasis ar privatus juridinis asmuo, išskyrus valstybės ar savivaldybių valdymo įstaigas⁶². Nagrinėdamas antrąją perkančiųjų organizacijų kategoriją, ESTT nurodė, kad ši perkančiosios organizacijos kategorija taip pat turi būti aiškinama pagal funkcinį metodą⁶³. ESTT, išplėsdamas prieš tai nurodyto funkcinio metodo turinį, pažymėjo, kad kiekvienu atveju reikia patikrinti perkančiosios organizacijos statusą kvalifikuojančias aplinkybes, nepaisant to, kad ji neįrašyta į tam tikrus sąrašus, kuriuose yra nurodytos įstaigos, kurių veiklą reglamentuoja viešoji teisė⁶⁴. Viešasis ar privatusis juridinis asmuo (išskyrus valstybės ar savivaldybių valdymo institucijas) yra perkančioji organizacija, jeigu visa ar tam tikra jo veiklos dalis yra skirta specialiai viešiesiems interesams, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio. Svarbus aspektas, kurį pažymėjo ESTT – sąvoka „viešieji interesai, neturintys komercinio ar pramoninio pobūdžio“ turi būti aiškinama vienodai visose valstybėse narėse, atsižvelgiant į normos, kurioje ji įtvirtinta, kontekstą ir jos siekiamą tikslą⁶⁵. Taip pat ESTT atkreipė dėmesį⁶⁶, kad viešaisiais interesais, neturinčiais komercinio ar pramoninio pobūdžio, pripažįstami tokie poreikiai, kurie, pirma, tenkinami kitu nei prekių ar paslaugų siūlymo rinkai būdu, ir, antra, kurių atžvilgiu viešojo intereso sumetimais valstybė pati (ar per kitą kontroliuojamą

⁵⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁵⁹ Europos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 10 d. sprendimas Gemeente Arnhem ir Gemeente Rheden / BFI Holding, C-360/96.

⁶⁰ Europos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 20 d. sprendimas Beentjes prieš Nyderlandų valstybę, 31/87.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.

⁶² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁶³ Europos Teisingumo Teismo 2001 m. vasario 1 d. sprendimas Komisija prieš Prancūziją, C-237/99.

⁶⁴ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 15 d. sprendimas Komisija prieš Ispaniją, C-214/00.

⁶⁵ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. vasario 27 d. Sprendimas Adolf Truley, C-373/00.

⁶⁶ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 22 d. Sprendimas Korhonen ir kt., C-18/01.

subjektą), nesvarbu, ar jo veikla reguliuojama privatinės ar viešosios teisės, nusprendžia patenkinti šiuos poreikius. Be to, atitinka bent vieną iš šių sąlygų: 1) jo veikla yra daugiau kaip 50 procentų finansuojama iš valstybės ar savivaldybių biudžetų arba kitų valstybės ar savivaldybių fondų lėšų, arba kitų šioje dalyje nustatytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų lėšų. Nagrinėjant šią nuostatą, svarbu pažymėti, kad net ir tuo atveju, kai subjektas nėra tiesiogiai valstybės finansuojamas, tačiau netiesiogiai naudojasi tokiu finansavimu, laikoma, kad toks subjektas finansuojamas valstybės. Vertinant finansavimo prigimtį, svarbu atsižvelgti į subjekto komercinį (pramoninį) veiklos pobūdį ir jo dalį visoje veikloje. Dėl to, valstybinio finansavimo pobūdis priklausys nuo to, ar valstybės finansuojamas subjektas už šį finansavimą suteikia atitinkamą naudą⁶⁷; 2) yra kontroliuojamas (valdomas) valstybės ar savivaldybių institucijų arba kitų šioje dalyje nustatytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų; 3) turi administraciją, valdymo ar priežiūros organą, kurio daugiau kaip pusė narių yra skiriami valstybės ar savivaldybių institucijų arba šioje dalyje nurodytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų.

Subjektų priskirimui perkančiosioms organizacijoms, svarbų vaidmenį atlieka infekcijos teorija. Vadovaujantis šia teorija, subjektai, vykdantys nors ir mažą savo veiklos dalį, turinčią viešojo intereso požymių, nors didžioji dalis vykdomos ekonominės veiklos dalis yra komercinė, priskirtini perkančiosioms organizacijoms⁶⁸.

Norint priskirti ūkio subjektą perkančiajai organizacijai (atsižvelgiant į VPI 4 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatą), svarbu nustatyti finansavimo šaltinį. Pastarojo šaltinio nustatymui yra svarbu, ar VPI nuostatų prasme šaltinis, iš kurio gaunamas finansavimas, subjektą leidžia priskirti prie perkančiųjų organizacijų, jei jis atitinka kitus VPI nustatytus reikalavimus. Net ir tuo atveju, kai subjektas nėra tiesioginis valstybinio finansavimo adresatas, bet netiesiogiai naudojasi šiuo finansavimu, laikoma, kad toks subjektas finansuojamas valstybės⁶⁹. Taigi subjekto finansavimo pobūdžiui nustatyti svarbi jo finansavimo sutartinė prigimtis. Be to, ESTT pažymėjo, kad jei finansavimą sudaro rinkliavos iš vartotojų, kurių rinkimas teisiškai deleguotas subjektui ir ši rinkliava surenkama, naudojantis viešosios valdžios suteiktomis valdingomis galiomis, šis subjektas pripažintinas, kaip daugiausia iš valstybės lėšų finansuojamu subjektu⁷⁰. Toje pačioje byloje ESTT konstatavo, kad teisės aiškinimo ir taikymo prasme nesvarbu, ar lėšos įplaukia per valstybės biudžetą, t. y. ar valstybė iš pradžių surenka rinkliavas ir vėliau jas perveda transliuotojų įstaigoms, ar valstybė šioms įstaigoms suteikia teisę pačioms jas rinkti. Tačiau gali kilti problemų dėl

⁶⁷ Europos Teisingumo Teismo 2000 m. spalio 3 d. sprendimas *University of Cambridge*, C-380/98

⁶⁸ Europos Teisingumo Teismo 1998 m. sausio 15 d. Sprendimas *Mannesmann Anlagenbau Austria ir kt. / Strohal Rotationsdruck*, C-44/96.

⁶⁹ Europos Teisingumo Teismo 2000 m. spalio 3 d. sprendimas *University of Cambridge*, C-380/98.

⁷⁰ Europos Teisingumo Teismo 2007 m. gruodžio 13 d. sprendimas *Bayerischer Rundfunk ir kt.*, C-337/06.

perkančiosios organizacijos statuso nustatymo tuomet, jei valstybė subjektą pastoviai finansuoja, tačiau skirtingomis apimtimis arba įpusėjus šio subjekto biudžetiniams metams, kai prieš tai buvo nustatyta, kad subjektas neturi perkančiosios organizacijos statuso. Šiuo klausimu ESTT nurodė, kad labiausiai tinkamas periodas finansavimui apskaičiuoti yra tie biudžetiniai metai, kuriais pradedami pirkimai. Remiantis viešųjų pirkimų teisiniu reguliavimu, vykdydama pareigą paskelbti visus būsimus tam tikrą sumą siekiančius pirkimus, perkančioji organizacija savo statusą išlaiko visus dvylika mėnesių nuo biudžetinių metų pradžios. Dėl to, atsižvelgiant į teisinio tikrumo ir numatomumo principus, perkančiosios organizacijos statusas turi būti nustatomas kasmet ir iš anksto, remiantis biudžetinių metų pradžios rodikliais, prieinamais prieš prasidedant biudžetiniams subjekto metams, net jei jie yra tik preliminarūs, apytiksliai (metų pradžioje planuojamas finansavimas)⁷¹. Taigi toje pačioje byloje, anot ESTT, perkančioji organizacija turi taikyti viešųjų pirkimų procedūras visiems pirkimams, pradėtiems tais biudžetiniais metais, kuriais ji yra perkančioji organizacija, o kai pirkimas pradedamas pagal VPĮ, jis turi būti baigiamas, tęsiant VPĮ nustatytas procedūras, nepriklausomai nuo to, kad organizacijos statusas pasikeičia.

Apibendrinimas. Pažymėtina, kad tiek Lietuvos, tiek ES lygiu perkančiosios organizacijos skirstomos į dvi kategorijas. Nustatant, ar subjektas atitiks perkančiajai organizacijai taikomus reikalavimus, yra svarbi ESTT praktika, kurioje yra suformuluoti pagrindiniai kriterijai, nulemiantys subjekto priklausomumą perkančiajai organizacijai.

1.4. Tiekėjo laisvės ginti savo interesus samprata

Egidijus Laužikas ir kiti bendraautoriai (toliau – E. Laužikas ir kiti bendraautoriai) nurodo, kad fizinių asmenų teises bei pareigas nustato materialioji teisė: konstitucinė, administracinė, civilinė, darbo ir kt.⁷². Materialiosios teisės nustatytas nuostatas materialinių teisių subjektai dažniausiai prisiima ir vykdo savanoriškai⁷³. Materialinių teisių santykių subjektai, įgyvendinantys savo subjektines teises, neretai susiduria su tam tikromis kliūtimis ar trukdymais: reikalavimo teisę turinti sutarties šalis negali jos įgyvendinti, nes kita šalis nevykdo sutarties nuostatų⁷⁴. Kaip pažymi Valentinas Mikelėnas⁷⁵ (toliau – V. Mikelėnas), tokiu atveju, reikalavimo teisė gali būti įgyvendinta tik prievartos būdu, pavyzdžiui, kreipiantis į teismą. Teisė į teisminę

⁷¹ Europos Teisingumo Teismo 2000 m. spalio 3 d. sprendimas *University of Cambridge*, C-380/98.

⁷² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*. T.2. Vilnius: Justitia, 2003, P. 15.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Mikelėnas V. *Civilinis procesas*. T.1. Vilnius: Justitia, 1997, P. 12.

⁷⁵ Ten pat.

gynybą, kaip socialinė vertybė, turi būti realiai garantuota, o valstybė privalo sudaryti jai įgyvendinti tinkamas sąlygas ir griežtai kontroliuoti, kad tų sąlygų būtų laikomasi⁷⁶.

Taigi Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija) įtvirtinama⁷⁷, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės yra pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Tai yra pagrindinė ir efektyviausia tiek fizinių, tiek ir juridinių asmenų, taip tiekėjų, manančių, kad jų teisės yra pažeistos, galimybės realizavimo garantija⁷⁸. Ši Konstitucijos nuostata taip pat yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos teismų įstatyme, kuriame nurodoma⁷⁹, kad asmenys turi teisę į teisminę gynybą nuo kėsimosi į Konstitucijoje ir įstatymuose, tarptautinėse sutartyse įtvirtintas jų teises ir laisves. Tačiau svarbu pažymėti tai, kad teisė kreiptis į teismą neapribojama ir tuomet, kai nėra atsiradusios realios žalos ar neigiamų padarinių, o egzistuoja reali prielaida žalai ar neigiamiems padariniams atsirasti.

Teismai nurodo, kad „vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad tiekėjai jiems VPI suteikta teise ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus turi naudotis, neperžengdami socialiai atsakingo asmens veiksmų ribų, nepažeisdami bendrųjų teisingumo ir sąžiningumo imperatyvų. Platus tiekėjo teisinio suinteresuotumo viešojo pirkimo sutarties sudarymu aiškinimas nepaneigia ieškovo procesinių pareigų elgtis sąžiningai, savo veiksmais nepagrįstai nesukelti neigiamų padarinių kitiems asmenims ar visuomenei“⁸⁰.

Apibendrinimas. Atsižvelgiant į aukščiau pateikiamą informaciją, pasakytina, kad tiekėjo laisvė, ginti savo interesus yra užtikrinama ne vien Konstitucijoje, bet kitose teisės aktuose. Jeigu tiekėjas mano, kad perkančioji organizacija pažeidė jo teises, Konstitucija ir kiti teisės aktai garantuoja jo laisvę (teisę, bet ne pareigą) kreiptis į teismą dėl jo subjektinių teisių pažeidimo. Tačiau norėdamas įgyvendinti šią teisinę vertybę (kreipimąsi į teismą), tiekėjas privalo įvykdyti būtinąją sąlygą – bandyti ginčą spręsti ikiteismine ginču nagrinėjimo tvarka, tai, autoriaus nuomone, gali iš dalies varžyti tiekėjo teisę į pažeistų interesų gynimą, kadangi ikiteisminė ginču nagrinėjimo tvarka, o vėliau ir ginčo nagrinėjimas teisme gali pareikalauti papildomų išlaidų. Tačiau tiekėjas, būdamas aktyviu rinkos dalyviu, yra profesionalus savo dalyko žinovas, verslininkas, o tai reiškia, kad tiekėjas turi būti aktyvus nuo pat proceso pradžios iki pabaigos.

⁷⁶ Vėlyvis S. Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje // Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, P. 196.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. 1 d. // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁷⁸ Vėlyvis S. Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje // Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, P. 195.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 4 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

⁸⁰ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje Nr. 2-2356-436/2012.

II. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ DALYVIŲ LAISVĖS GINTI SAVO INTERESUS REGLAMENTAVIMAS

Viešųjų pirkimų atveju perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūros procedūra turi būti prieinama bent jau kiekvienam suinteresuotam asmeniui, kuris yra ar buvo suinteresuotas, kad su juo būtų sudaryta viešojo pirkimo sutartis, ir kuris dėl tariamo pažeidimo gali arba galėjo patirti žalą nuo to momento, kai perkančioji organizacija išreiškė savo valią, galinčią lemti teisinius padarinius⁸¹. Todėl šiame skyriuje autorius nagrinėja ne tik tiekėjo laisvės ginti savo teisėtus interesus reglamentavimą (užtikrinimą) viešuosiuose pirkimuose. Taip pat nagrinėjamos visos būtinosios stadijos, norint tiekėjui tinkamai apginti savo pažeistus interesus. Reglamentavimas analizuojamas procesinės ir materialiosios teisės aspektais. Nagrinėjant vieno viešųjų pirkimų dalyvių – tiekėjo laisvę, ginti savo pažeistus interesus, autorius nuomone, nėra objektyvu, kadangi viešuosiuose pirkimuose nukentėjusioji pusė gali būti ne vien tiekėjas, bet ir perkančioji organizacija, todėl šioje baigiamojo darbo dalyje nagrinėjama ne vien tiekėjų teisę į teisminę gynybą, bet ir perkančiosios organizacijos veiksmai, kuriais ji galėtų gintis nuo nepagrįstų tiekėjų skundų. Tuo pačiu, šioje dalyje nagrinėjama ir viešųjų pirkimų dalyvių susitaikymo galimybės – taikos sutarties reglamentavimas.

2.1. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, reglamentavimas

Veiksminga ir skaidri perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų teisėtumo peržiūros sistema yra viena svarbiausių viešųjų pirkimų reglamentavimo elementų. Esant aiškiam ir efektyviam ūkio subjektų teisių ir teisėtų interesų gynimo mechanizmui, yra užtikrinamas pagrindinių ES principų: laisvo prekių judėjimo, laisvo paslaugų teikimo, įsisteigimo laisvės, ir iš jų išplaukiančių viešųjų pirkimų principų: lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo, skaidrumo, laikymasis. Veikiant skaidriai ir veiksmingai perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemai, tiekėjams yra užtikrinamas saugumas, skatinama konkurencija.

2.1.1. Tiekėjo laisvės ginti savo teises reglamentavimas ES lygmeniu

Kaip minėta anksčiau, viešųjų pirkimų procesų ir procedūrų reguliavimas priklauso tiek ES, tiek ES valstybių narių reguliavimo kompetencijai. Todėl, autoriaus nuomone, svarbu apžvelgti

⁸¹ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 11 d. sprendimas Stadt Halle ir RPL Lochau, C-26/03.

tiekėjo laisvės ginti savo interesus reglamentavimo ES lygiu chronologiją. Taigi, pirmosios ES lygmeniu priimtos direktyvos, numačiusios tiekėjo teisėtų interesų gynimo reglamentavimą buvo Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu, sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo⁸² (toliau – Direktyva 89/665/EEB) ir Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose⁸³ (toliau – Direktyva 92/13/EEB). Autoriaus nuomone, Direktyvos 89/665/EEB ir 92/13/EEB buvo neefektyvios (nepakankamai užtikrinančios tiekėjo teisę ginti savo teisėtus interesus), kadangi pastarosios direktyvos nenumatė konkrečių terminų, sąlygojančių viešojo pirkimo sutarties sudarymo sustabdymą, taip pat nebuvo nustatyti minimalūs senaties terminai, per kurios tiekėjai galėtų įvertinti perkančiosios organizacijos priimtų sprendimų teisėtumą ir kt. Be to, Direktyvos 89/665/EEB ir 92/13/EEB nustatė neefektyvias pačių perkančiųjų organizacijų sprendimų teisėtumo peržiūros procedūras, t. y. atestavimo procedūrą, kuri yra savotiškas savireguliacijos mechanizmas, kai perkančiosios organizacijos pastoviai atliekamus tyrimus galėjo įvertinti, ar jų naudota viešųjų pirkimų procedūra (priimti sprendimai) atitinka ES viešųjų pirkimų srities teisės aktus. Be to, prieš tai minėtos direktyvos nustatė taikinimo (per arbitrus) procedūras. Autorius nuomone, vienas iš rodiklių, dėl ko pasireiškė šių procedūrų neefektyvumas vien tas, kad vėlesniame reglamentavime jų buvo atsisakyta.

Situacija dėl tiekėjų teisių ginti savo interesus iš esmės pasikeitė, priėmus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/66/EB, iš dalies keičiančia Tarybos direktyvą 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo⁸⁴ (toliau – Direktyva 2007/66/EEB). Direktyva 2007/66/EEB, iš dalies pakeitusi Direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EB, suteikia tiekėjams daugiau laisvės ginti savo teisėtus interesus. Kadangi, kaip minėta anksčiau, viešųjų pirkimų reguliavimas yra ir ES reguliavimo sritis, todėl ES valstybės narės, privalo perkelti Direktyvos 2007/66/EEB nuostatas, suteikiančias tiekėjams daugiau teisių ginti savo interesus, į savo nacionalinę teisę. Teisės, kurios suteiktos tiekėjams, ginant savo interesus, pasireiškia tuo, kad Direktyva 2007/66/EEB įtvirtina minimalų viešojo pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo terminą, t. y. tokį terminą, kurio metu tiekėjai gali ginčyti perkančiosios organizacijos

⁸² 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo // Oficialusis leidinys. 1989, L 395.

⁸³ 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose // Oficialusis leidinys. 1992, L 76.

⁸⁴ 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo // Oficialusis leidinys. 2007, L 335.

priimtus sprendimus, taip pat nustatytos sąlygos, kurioms esant, sutarties sudarymo atidėjimo terminas gali būti netaikomas. Siekiant išvengti neteisėto viešojo pirkimo sutarčių sudarymo ir ginant suinteresuotų tiekėjų teisėtus interesus, Direktyva 2007/66/EEB nustato viešojo pirkimo sutarties negaliojimo pagrindus. Šios ir kitos Direktyvoje 2007/66/EEB nurodytos sąlygos, autoriaus nuomone, užtikrina efektyvesnę tiekėjų teisių gynimo mechanizmą, įgyvendina konkurenciją ir užtikrina skaidrumo principo laikymąsi ir kt. Pažymėtina, kad ši direktyva galioja ir šiuo metu.

2.1.2. Tiekėjo laisvės ginti savo teises reglamentavimas Lietuvoje

Apžvelgus tiekėjų teisės užtikrinimo reglamentavimo ES lygmeniu, būtina apžvelgti šios tiekėjų teisės reglamentavimą Lietuvoje. Taigi, įgyvendinant Konstitucijoje įtvirtintą asmenų laisvę ginti savo pažeistas teises (interesus) teisme, VPĮ normos nustato⁸⁵, kad tiekėjas, kuris mano, jog perkančioji organizacija nesilaikė VPĮ reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, VPĮ V skyriuje nustatyta tvarka gali kreiptis į apygardos teismą, kaip pirmosios instancijos teismą. Analogišką nuostatą nustato CPK norma⁸⁶, kurioje nurodoma, kad bylos, kurios yra susijusios su viešaisiais pirkimais, nagrinėjamos apygardos teismuose. Atsižvelgiant į administracinį suskirstymą, Lietuvoje yra penki apygardos teismai: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio⁸⁷. Taigi tiekėjas, manantis, kad jo teisėti interesai buvo, yra ar bus pažeisti ir atsižvelgdamas į perkančiosios organizacijos registruotą buveinę, gali pateikti ieškinį vienam iš prieš tai nurodytų apygardos teismų.

2.1.3. Ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka

Ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka. CPK⁸⁸ normos nustato, kad tiekėjas, prieš kreipdamasis į teismą, turi laikytis VPĮ nustatytos privalomos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos. VPĮ⁸⁹ nustatytoje ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo tvarkoje nurodyta, kad tiekėjas, norėdamas iki pirkimo sutarties sudarymo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus ar veiksmus, pirmiausia turi pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai VPĮ V skyriuje nustatyta tvarka.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 27 str. 1 d. 7 p. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁸⁷ Teismų veiklos teritorija // <http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismu-veiklos-teritorijos/>; [žiūrėta 2012-01-09].

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 423² str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93 str. 3 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

Pagal VPI V skyriuje numatytas taisykles⁹⁰, jeigu tiekėjas mano, kad buvo pažeisti jo teisėti interesai, gindamas juos, turi teisę pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai, pateikti prašymą ar pareikšti ieškinį teismui (išskyrus ieškinį dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia), nepraleisdamas šių terminų:

- per 15 dienų nuo perkančiosios organizacijos pranešimo raštu apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo tiekėjams dienos. Šis terminas yra susijęs su jau vykdomame viešųjų pirkimų konkurse perkančiosios organizacijos priimtais sprendimais tiekėjų atžvilgiu, t. y. tiekėjas per 15 dienų gali pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai dėl netinkamo jo pasiūlymo ir (arba) kvalifikacijos vertinimo, pasiūlymų eilės sudarymo, dėl neteisėto tiekėjo pašalinimo iš viešojo pirkimo konkurso ir kt.;

- per 10 dienų tarptautinių viešųjų pirkimų (kurių suma viršija VPI nustatytas ribas⁹¹ ir kurių procedūrą atlikimą reguliuoja VPI⁹²) konkursų atveju, o supaprastintų viešųjų pirkimų, t. y. tokių pirkimų, kurių suma neviršija VPI nustatytų ribų⁹³, jų atlikimas reguliuojamas VPI bei supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklėmis⁹⁴, konkursų atveju – per 5 darbo dienas nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, jeigu VPI nėra reikalavimo raštu informuoti tiekėjus apie perkančiosios organizacijos priimtus sprendimus. Šie terminai, t. y. 5 ir 10 dienų, yra susiję su perkančiosios organizacijos paskelbtais pirkimo dokumentais. Tiekėjas turi laisvę ginti savo teises, jeigu, pavyzdžiui, perkančiosios organizacijos paskelbti pirkimo dokumentai yra orientuoti į vieną viešojo pirkimo dalyvį, šiuose dokumentuose nustatyti reikalavimai yra neproporcingai aukšti, jie pažeidžia viešųjų pirkimų principus ir kt. Pažymėtina ir tai, kad, norint išvengti šio reguliavimo nustatomų terminų neaiškumų ir dviprasmiškų interpretacijų, teismas nurodė, kad tiekėjas turi teisę pareikšti ieškinį teismui per 15 dienų nuo perkančiosios organizacijos pranešimo raštu apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo tiekėjams dienos, todėl pateikiant ieškinį teismui, reikia vadovautis ne VPI 93 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimais, bet VPI 93 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimais⁹⁵;

- per 15 dienų nuo tos dienos, kada perkančioji organizacija turėjo raštu pranešti apie priimtą sprendimą pretenziją pateikusiam tiekėjui. Jeigu perkančioji organizacija per nurodytą terminą neišnagrinėjo jai tiekėjų pateiktos pretenzijos, tiekėjas turi teisę pateikti prašymą ar pareikšti ieškinį teismui.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 94 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁹¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 11 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁹² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 12 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁹³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 11 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 12 str. 8 d., 85 str. 1 – 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis byloje Nr. 2-1867/2010.

Pažymėtina, kad CK normos nurodo⁹⁶, kad, jeigu kuriam nors veiksmui atlikti yra nustatytas terminas, tai šis veiksmas turi būti atliktas iki paskutinės termino dienos – dvidešimt ketvirtos valandos nulis minučių. Taigi tiekėjai, gindami savo pažeistus interesus ir paisydami ikiteisminės ginčų nagrinėjimo tvarkos, perkančiajai organizacijai pretenziją gali pateikti iki VPĮ nustatytų terminų – paskutinės dienos vidurnakčio. Tuo pačiu, atkreiptinas dėmesys į tai, jog viešojo pirkimo sutarties sudarymas yra įstatymo nustatyto naikinamojo pretenzijos pateikimo termino pabaigos momentas, o po sutarties sudarymo pateiktas tiekėjų pretenzijas perkančiajai organizacijai priimti ir nagrinėti draudžiančios normos yra imperatyvios⁹⁷. Be to, „termino pradžios susiejimas su diena, kurią tiekėjas turėjo sužinoti apie interesų pažeidimą, reiškia objektyviojo kriterijaus taikymą, šiuo atveju, nustatant termino pradžios momentą, taikytinas bendrasis elgesio standartas ir termino pradžia laikomas momentas, kada įvykusį tariamo pažeidimo faktą adekvačioje situacijoje būtų suvokęs protingas (apdairus, rūpestingas, atidus) asmuo“⁹⁸.

Ikiteisminis ginčų nagrinėjimas perkančiojoje organizacijoje. Užtikrindamos VPĮ nustatytus tiekėjų teisės interesų paisymą ir įgyvendindamos viešųjų pirkimų principų laikymąsi, perkančiosios organizacijos tiekėjų pretenzijas privalo išnagrinėti per 5 darbo dienas⁹⁹. Be to, perkančioji organizacija, gavusi tiekėjo pretenziją, nedelsdama sustabdo pirkimo procedūrą, kol bus išnagrinėta ši pretenzija ir priimtas sprendimas. Tačiau svarbus aspektas yra tai, kad CK nuostatos nurodo¹⁰⁰, kad terminas prasideda rytojaus dieną – nuo nulis valandų nulis minučių po tos kalendorinės datos arba to įvykio, kuriais apibrėžta termino pradžia, jeigu įstatymai nenumato kitaip. Sistemingai analizuojant VPĮ ir CK nuostatas, darytina išvada, kad perkančioji organizacija, gavusi pretenziją ir tą pačią dieną pateikusi atsakymą į ją, autoriaus nuomone, viešojo pirkimo procedūrų gali nestabdyti. Ši išvada darytina todėl, kad, atsižvelgiant į CK nuostatas, juridinis faktas, nors ir yra įvykęs – pretenzija pateikta, – reikalavimas stabdyti viešojo pirkimo procedūras įsigalioja tik kitą dieną. Tačiau pažymėtina, kad šis aspektas yra diskusijų objektas, kadangi, tokiu būdu, perkančiosios organizacijos gali nevykdyti joms nustatytų pareigų: procedūrų stabdymo, skubotai ir nenuosekliai išnagrinėti tiekėjų pateiktas pretenzijas, patenkinant nepagrįstas, atmetant pagrįstas pretenzijas. Tokie perkančiųjų organizacijų veiksmai gali sąlygoti tiekėjų teisėtų interesų pažeidimus, skaidrumo ir kitų viešųjų pirkimų principų pažeidimus, o galiausiai ir pačios perkančiosios organizacijos vadovo ar kitų su tuo viešuoju pirkimu susijusių asmenų administracinę atsakomybę. Kita vertus, tokiu būdu perkančiosios organizacijos gali apsisaugoti nuo tiekėjų, kurie,

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.122 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 2A-1140/2010.

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 94¹ str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.118 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

nors viešojo pirkimo konkurso nelaimėjo, piktavališkai stabdo viešojo pirkimo procedūras – teikia nepagrįstas pretenzijas ir kt. Piktavaliais tiekėjais gali būti vien tie tiekėjai, kurie naujai dalyvauja viešojo pirkimo konkurse, jais gali būti ir tie tiekėjai, kurie jau yra sudarę viešojo pirkimo sutartį su perkančiąja organizacija. Motyvai, kodėl yra bandoma dirbtinai vilkinti viešojo pirkimo procedūras, autoriaus nuomone, yra labai paprasti, tokie tiekėjai, nors ir sudarę viešojo pirkimo sutartį su perkančiąja organizacija ankstesniame konkurse, o šio konkurso nelaimėjo, tiesiog bando laimėti daugiau laiko. Stengiasi, kuo ilgiau pratęsti sutartį ir senomis kainomis uždirbti kuo daugiau pinigų ir kt.

Perkančioji organizacija nagrinėja tik tas tiekėjų pretenzijas, kurios gautos iki pirkimo sutarties sudarymo dienos¹⁰¹. Perkančiajai organizacijai dingsta prievolė nagrinėti tas pretenzijas, kurios buvo pateiktos, sudarius viešojo pirkimo sutartį – pasibaigus viešojo pirkimo procedūroms. Be to, net jei ir būtų pažeista pretenzijų nagrinėjimo tvarka, šiuo atveju, toks pažeidimas nebūtų laikomas reikšmingu, kadangi, atmetus visų dalyvaujančių atvira konkurse dalyvių pasiūlymus, konkursas pagal VPI 7 straipsnio 3 dalies 2 punktą laikomas pasibaigusiu¹⁰².

2.1.4. Teisminė ginčų nagrinėjimo tvarka

Ieškovui nustatytas reikalavimas, kreipiantis į teismą, suformuluoti ieškinio dalyką ir pagrindą negali būti aiškinamas tokiu būdu, jog iš ieškovo jau kreipimosi į teismą momentu būtų pareikalauta įrodyti pareikšto reikalavimo pagrįstumą, juo sukeliama teisinė pasekmė, todėl teismas dar tik ieškinio priėmimo stadijoje negali spręsti klausimo, ar apskritai ieškinio patenkinimas sukels teisinę pasekmę, kadangi tokio pobūdžio klausimų išsprendimas ieškinio priėmimo stadijoje yra negalimas, nes viršija teismo šioje proceso stadijoje sprendžiamų procesinio pobūdžio klausimų ribas¹⁰³.

Asmuo, kreipdamasis į teismą, turi laikytis teisės aktais nustatytos kreipimosi į teismą tvarkos. Ginčo teisenos tvarka pareikštas ieškinys, be bendrų procesiniam dokumentui keliamų reikalavimų, turi atitikti ir specialiuosius (CPK 135 straipsnio 1 dalis). Ieškinio turinį sudaro ieškovo reikalavimas ir jį pagrindžiančios aplinkybės. Šios dvi sudedamosios ieškinio dalys vadinamos ieškinio elementais – ieškinio dalyku ir pagrindu. Ieškinio dalykas – tai atsakovui pareikštas materialusis teisinis reikalavimas (CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Šiame reikalavime ieškovas turi nurodyti konkretų asmenį, kuris galimai pažeidė jo subjekto teises ar

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 94¹ str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 4 d. nutartis byloje Nr. 2-1674/2010.

įstatymų saugomus interesus, taip pat aiškiai suformuluoti patį reikalavimą, tai yra ko jis prašo teismo. Be to, vadovaudamasis CPK nuostatomis, teismas, nustatęs, kad ieškinys neatitinka formalių reikalavimų, priima nutartį skirti ieškovui terminą procesinio dokumento trūkumams pašalinti¹⁰⁴.

Kaip jau minėta, tiekėjas gali pateikti ieškinį teismui per 15 dienų nuo tos dienos, kai sužinojo arba turėjo sužinoti apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą. Tačiau kreiptis į teismą su ieškiniu suinteresuotasis asmuo turi teisę nepriklausomai nuo ieškinio senaties termino pasibaigimo (Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis, CPK 5 straipsnio 1 dalis, CK 1.126 straipsnio 1 dalis). Ieškinio senaties termino pasibaigimas nepanaikina nei pačios subjektinės materialinės teisės, nei procesinės teisės kreiptis į teismą. CK normos nustato¹⁰⁵, kad ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas atmesti ieškinį, jeigu to prašo kita ginčo šalis, bet tai nėra pagrindas ieškinį atsisakyti priimti, palikti jį nenagrinėtą arba bylą nutraukti (CPK 137 straipsnio 2 dalis, 293 straipsnis, 296 straipsnio 1 dalis). Ieškinio senaties taikymo klausimas gali būti sprendžiamas tik civilinio proceso pabaigoje, priimant teismo sprendimą dėl bylos esmės, kadangi tai yra materialinės teisės normų taikymo (CPK 259 straipsnio 1 dalis ir 265 straipsnio 1 dalis), o ne procesinis klausimas, kuriuo byla nėra išsprendžiama iš esmės (CPK 290 straipsnis). Kaip jau minėta, materialinio teisinio pobūdžio aplinkybės ieškinio priėmimo stadijoje nėra analizuojamos, jos negali būti kliūtimi kreiptis į teismą, ginant pažeistas teises. Išspręsti klausimus, kuriais byla sprendžiama iš esmės, iki teismo sprendimo priėmimo teismas negali, todėl ir prašymo atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą pagrįstumą teismas gali įvertinti tik teismo sprendimu. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad VPI 94 straipsnio pirmojoje dalyje nustatytas 10 dienų terminas, per kurį tiekėjas turi teisę pateikti ieškinį teismui, yra ieškinio senaties terminas, pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo spręsti su ieškovo prašymu dėl šio termino atnaujinimo susijusių klausimų. Beje, pagal CK 1.126 straipsnio antrąją dalį ieškinio senatį teismas gali taikyti tik ginčo šalies reikalavimu. Tai reiškia, kad prašyti taikyti ieškinio senatį turi teisę ginčo materialinio teisinio santykio šalis, prieš kurios interesus nukreiptas byloje pareikštas materialinis teisinis reikalavimas, tai yra tinkamas atsakovas¹⁰⁶.

Pagrindinis teisminės ginčų nagrinėjimo tvarkos elementas - „ieškinio dalykas – tai ieškovo per teismą atsakovui pareikštas materialusis teisinis reikalavimas <...>. Ieškinio pagrindas – tai faktinės aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo materialųjį teisinį reikalavimą (ieškinio dalyką). Ieškovas ieškinio pareiškime privalo nurodyti tik faktinį ieškinio pagrindą, t. y. tuos

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 115 ir 138 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.131 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 2-272/2009.

juridinius faktus, kuriais grindžiamas reikalavimas <...>¹⁰⁷. Tuo pačiu pažymėtina, kad galimybė teisme skusti perkančiosios organizacijos veiksmus, kurie nebuvo nagrinėjami privalomoje ikiteisminėje procedūroje, prieštarautų *bonus pater familias* principui ir lemtų besąlyginę tiekėjo teisę skusti konkurso sąlygas po to, kai jo pasiūlymas nebuvo vertinamas, arba pasiūlymo vertinimo metu buvo atmestas, arba nebuvo pripažintas geriausiu¹⁰⁸. Taigi, tiekėjas, manydamas, kad jo teisės yra ar gali būti pažeistos, pateikdamas ieškinį teismui, jame privalo pateikti tik tokius reikalavimus, kuriuos nurodė ikiteisminėje ginčų nagrinėjimo procedūroje, teikdamas pretenziją perkančiajai organizacijai.

Kiekvienas tiekėjas privalo domėtis viešo konkurso eiga, sąlygomis, o tai apima ir proceso operatyvumo principą – tiekėjas viešojo pirkimo ginčų nagrinėjimo procedūrose turi elgtis apdairiai ir paisyti VPĮ nustatytų terminų. Jeigu perkančioji organizacija, laikydama VPĮ reikalavimų, informavo suinteresuotus asmenis apie vykdomą konkursą, pripažintina, kad kiekvienas tiekėjas apie konkursą informuotas tinkamai ir turėtų operatyviai ginti, galbūt, pažeistas subjektines teises. Toks teisinis reguliavimas įtvirtina tiekėjo pareigą domėtis vykdomu konkursu ir operatyviai ginti pažeistas subjektines teises. Tokiu terminų reglamentavimu siekiama užtikrinti viešojo pirkimo procedūrų operatyvumą¹⁰⁹.

Svarbus teisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos aspektas yra tai, kad, kaip nurodė teismas, atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, konstatuotina, kad nepaisant to, jog ieškovas pažeidė VPĮ 94 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą terminą pretenzijai pareikšti bei nesilaikė imperatyviai nustatytos ikiteisminės ginčo nagrinėjimo tvarkos, teismas mano, jog, siekiant užtikrinti viešojo intereso apsaugą, tikslinga yra išanalizuoti ieškovo reikalavimus dėl ginčijamo atsakovo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo bei pareikšto ieškinio pagrįstumo¹¹⁰. Taigi, teismas, nagrinėdamas tiekėjų teisę pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai ir apsaugodamas viešąjį interesą, gali nagrinėti bylą, nepaisant to, kad pretenzijos pateikimo laikas yra baigęsis. Ši teismo pozicija sietina su LAT formuojama praktika, kurioje pažymėta, kad įstatymuose, kituose teisės aktuose, sutartyse arba neteisminių institucijų nustatyti laikotarpiai veiksams atlikti įvairiose neteisminėse institucijose vykstančiose procedūrose laikytini procedūriniais terminais. Procedūrinis terminas tiesiogiai susijęs tik su tam tikrų veiksmų atlikimu neteisminėse procedūrose ir nepanaikina asmens teisės į valstybės prievarta užtikrinamą jo pažeistų teisių gynybą teisme¹¹¹. Be

¹⁰⁷ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje Nr. 2-1525-265/2011.

¹⁰⁸ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje Nr. 2-1525-265/2011.

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2-921/2010.

¹¹⁰ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje Nr. 2-1525-265/2011.

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-539/2008.

to, nagrinėdamas procesinius terminus viešųjų pirkimų reguliavime, teismas pažymėjo¹¹², kad VPĮ 94 straipsnio 1 dalyje nustatyti terminai savo teisine prigimtimi atitinka procedūrinio termino požymius: šie terminai nustatyti pretenzijai perkančiajai organizacijai pateikti; su šių terminų praleidimu VPĮ nesiejamas tiekėjo teisės pareikšti pretenziją ir perkančiosios organizacijos teisės nagrinėti pretenziją pasibaigimas. Perkančioji organizacija įstatymo įgaliota nagrinėti tiekėjo pateiktas pretenzijas, iš to išplaukia jos teisės spręsti, ar tiekėjo pateikta pretenzija atitinka reikalavimus, ar ji priimtina ir ar nagrinėtina iš esmės, taip pat teisė spręsti dėl pretenzijos pateikimo termino atnaujinimo. Tai, kad perkančioji organizacija priėmė ir neišnagrinėjo ieškovo pretenzijos, kuri atsakovui buvo pateikta, praleidus pretenzijos pateikimo terminą, reiškia ir tai, kad pretenzijos pateikimo termino perkančioji organizacija neatnaujino. Tokio aptariamoms normoms aiškinimo laikomasi ir vėlesnėje teismų praktikoje.

Nepaisant VPĮ įtvirtintų terminų tiekėjams ir perkančiosioms organizacijoms, terminai yra nustatomi ir teismams. Šių terminų ribose teismai privalo išnagrinėti bylas, susijusias su viešaisiais pirkimais. Šiuos terminus įtvirtina CPK normos. Taigi sprendimus teismas turi priimti¹¹³:

- per šešiasdešimt dienų pirmosios instancijos teisme priėmimo dienos;
- per keturiasdešimt dienų apeliacinės instancijos teisme gavimo dienos.

Apygardos ir apeliacijos teismams yra nustatytos aiškios bylų, susijusių viešaisiais pirkimais, išnagrinėjimo terminai. Tačiau LAT, t. y. kasacinės instancijos teismui, tokie terminai neapibrėžti laike, todėl, manytina, kad, teikiant kasacinį skundą, bylos nagrinėjimas gali užsitęsti.

2.1.5. Sutarties sudarymo atidėjimo terminas

Svarbus tiekėjų teisės ginti savo interesus instrumentas – sutarties sudarymo atidėjimo terminas (angl. *stand still*). Perkančioji organizacija negali sudaryti viešojo pirkimo sutarties anksčiau, negu po 15 dienų nuo rašytinio pranešimo apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo pretenziją pateikusiam tiekėjui dienos¹¹⁴. Šis terminas sietinas su pasiūlymų eilės sudarymu. Pasiūlymų eilės sudarymas – paskutinė viešojo pirkimo procedūra, prieš sudarant viešojo pirkimo sutartį¹¹⁵. VPĮ reguliavimas nustato¹¹⁶, kad viešasis pirkimas pasibaigia, t. y. VPĮ normos

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-35/2009.

¹¹³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 423⁸ str. 4 d., 423⁹ str. 3 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 94¹ str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 41 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7 str. 4 d. 1 p. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

netaikomos tada, kai yra sudaroma viešojo pirkimo sutartis. Todėl šis terminas yra labai svarbus tiekėjams, kurie mano, kad perkančioji organizacija pažeidė jų teisėtus interesus. Kadangi, pavyzdžiui, tiekėjui praleidus šį terminą ir nepateikus pretenzijos perkančiajai organizacijai, tiekėjas prarastų galimybę į greitesnį teismo procesą (pavyzdžiui, laiku pateiktus pretenziją, tačiau perkančiajai organizacijai ją atmetus, vadovaujantis CPK normomis¹¹⁷, pirmos instancijos teismas bylą turėtų išnagrinėti per 60 dienų) arba pačiai perkančiajai organizacijai, nesilaikius šio termino, gali nukentėti viešojo pirkimo konkursą laimėjęs tiekėjas, kadangi kiti viešajame pirkime dalyvaujantys tiekėjai šiuo pagrindu gali kreiptis į teismą, vadovaudamiesi VPI normomis¹¹⁸, dėl viešojo pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia.

Reikalavimas taikyti sutarties sudarymo atidėjimo terminą nėra absoliutus. VPI nuostatos numato¹¹⁹, kad sutarties sudarymo atidėjimo terminas gali būti netaikomas kai:

- vienintelis suinteresuotas pasiūlymą pateikęs tiekėjas¹²⁰ (toliau – dalyvis), yra tas, su kuriuo sudaroma pirkimo sutartis, ir nėra tiekėjų (suinteresuotų kandidatų), kurie siekia būti pakviesti dalyvauti ribotame konkurse, derybose ar konkurenciniame dialoge¹²¹ (toliau – kandidatas);
- pirkimo sutartis sudaroma dinaminės pirkimo sistemos pagrindu arba VPI 4 straipsnio 1 dalies 1, 2 ar 3 punktuose nurodyta perkančioji organizacija pirkimo sutartį sudaro preliminariosios sutarties pagrindu;
- supaprastintų pirkimų atveju, kai viešojo pirkimo sutarties vertė mažesnė kaip 10 tūkst. Lt (be pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM)) arba kai atliekamas mažos vertės pirkimas, t. y. pirkimas, kurio vertė prekių ir (arba) paslaugų vertė neviršija 100 tūkst. Lt (be PVM) arba darbų vertė – 500 tūkst. Lt (be PVM).

Atsižvelgiant į sutarties sudarymo atidėjimo termino taikymo išimtis, pažymėtina, kad tokios išimtys gali neigiamai paveikti tiekėjų laisvę ginčyti perkančiosios organizacijos priimtus sprendimus iki viešojo pirkimo sutarties sudarymo, kadangi, net jeigu perkančioji organizacija atlieka, pavyzdžiui, mažos vertės pirkimą, nusprendusi patikrinti tiekėjų kvalifikaciją, nepagrįstai nustato, kad vienas ar kitas tiekėjas neatitinka nustatytų reikalavimų, jo pasiūlymą atmeta ir iš karto sudaro viešojo pirkimo sutartį su neva laimėjusiu tiekėju, tiekėjas negalės įvykdyti VPI ir CPK jam nustatytos prievolės – ikiteisminio ginčų sprendimo įgyvendinimo. Gali būti pažeidžiami teisėti

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 423⁸ str. 4 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 95¹ str. 1 d. 2 p. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 18 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 5 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹²¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 11 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

tiekėjų interesai ir VPI įtvirtinti principai. Todėl, norint išvengti visiško tiekėjų teisių suvaržymo, VPI įtvirtina viešojo pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia galimybę.

2.2.6. Laikinosios apsaugos priemonės

VPI įtvirtinta¹²², kad tiekėjas gali pateikti prašymą teismui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo CPK nustatyta tvarka. Vadovaudamasis ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principais bei viešuoju interesu, teismas priima motyvuotą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tačiau teismas gali netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą¹²³.

Sistemiškai analizuojant CPK laikinųjų apsaugos priemonių rūšis viešųjų pirkimų bylų teisenoje, pažymėtina, kad laikinųjų apsaugos priemonių normų reglamentavimas gali būti painus, kadangi CPK nustatoma¹²⁴, kad tam tikrų kategorijų civilinėse bylose įstatymai gali nustatyti konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymą. Įstatyme – CPK IX skyriaus penktajame skirsnyje, nurodytos laikinosios apsaugos priemonės, kurios gali būti taikomos viešųjų pirkimų kategorijos bylų teisenoje¹²⁵:

- viešojo pirkimo konkurso procedūrų sustabdymas. Procedūrų sustabdymas, kaip laikinoji apsaugos priemonė, yra tiekėjo interesų gynimo priemonė, taikytina, pareiškus teisme ieškinį dėl viešojo pirkimo procedūrų pažeidimų, kol šios procedūros dar nėra pasibaigusios¹²⁶. Pasibaigus viešojo pirkimo procedūroms, išnyksta teisinis pagrindas taikyti pirkimo procedūrų sustabdymą, kaip laikinąją apsaugos priemonę, nes toks procesinis veiksmas taptų teisiškai bereikšmis¹²⁷. Be to, pažymėtina¹²⁸, kad, pasibaigus pirkimo procedūroms, ieškovo prašomos taikyti laikinosios apsaugos priemonės nebegalėtų būti įgyvendintos, jos neužtikrintų teismo sprendimo įvykdymo ieškinio tenkinimo atveju ir neatliktų ieškovo galimai pažeistų teisių bei teisėtų interesų apsaugos funkcijos;

- įpareigojimas perkančiajai organizacijai nesudaryti viešojo pirkimo sutarties;

¹²² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93 str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹²³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 423⁷ str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 145 str. 4 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 423⁷ str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 20 d. nutartis byloje Nr. 2-514/2011.

¹²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 21 d. nutartis byloje Nr. 2-1619/2010, 2010 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2-787/2010, 2009 m. gegužės 21 d. nutartis byloje Nr. 2-472/2009 ir kt.

¹²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 20 d. nutartis byloje Nr. 2-514/2011.

- perkančiosios organizacijos priimto sprendimo įgyvendinimo sustabdymas; su pirkimo laimėtoju sudarytos viešojo pirkimo sutarties vykdymo sustabdymas. Šios laikinųjų apsaugos priemonių rūšys yra būdingos viešiesiems pirkimams, tačiau jos nėra vienintelės, kurias gali taikyti teismas.

Papildomos arba kitos laikinosios apsaugos priemonės, išvardintos CPK, kurias gali taikyti teismas¹²⁹: draudimas atsakovui dalyvauti tam tikruose sandoriuose arba imtis tam tikrų veiksmų, draudimas kitiems asmenims perduoti atsakovui turtą arba vykdyti kitas prievoles ir kitos įstatymuose numatytos ar teismo pritaikytos priemonės, kurių nesiėmus, teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Tačiau, atsižvelgiant į viešųjų pirkimų specifiškumą, abejotina, ar pastarosios laikinosios apsaugos priemonės galėtų būti pritaikytos praktiškai, kadangi, pavyzdžiui, ligoninei, kuri yra perkančioji organizacija, pritaikius kitas laikinąsias apsaugos priemones, negu tai nustatyto CPK 423⁷ straipsnio 2 dalis, gali būti pažeidžiamas viešasis interesas, nes, areštavus ligoninės turtą, nuo to gali nukentėti ligoniai ir kiti asmenys.

Svarbu pažymėti ir tai, kad „viešasis interesas apima pagrindinius principus, kuriais grindžiama valstybės teisinė sistema, valstybės ir visuomenės funkcionavimas, o viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas, tik analizuojant konkrečios bylos aplinkybes. Bendrąja prasme viešieji interesai reiškia naudą visuomenei ar jos daliai, žmonių gerovę. Vadinasi, jeigu konkrečioje byloje taikytinos ar jau pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės daro ar gali daryti žalą visuomenei, jos daliai ir neigiamą įtaką žmonių gerovei, teismas gali atsisakyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones arba panaikinti pritaikytas laikinąsias apsaugos priemones“¹³⁰. Taigi, aiškindamas viešojo intereso turinį, teismas nustatė tam tikras laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apribojimus. Todėl akivaizdu, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nėra besąlyginis. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas, visų pirma, turi užtikrinti viešojo intereso apsaugą ir tik po to siekiama ginčo šalių tarpusavio interesų pusiausvyros išlaikymo, ne kartą pabrėžė Lietuvos apeliacinis teismas (toliau – LApT)¹³¹.

2.1.7. Viešojo pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia

¹²⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 145 str. 1 d. 6 – 7, 13 p. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 11 d. nutartis byloje Nr. 2-658/2007.

¹³¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis byloje Nr. 2-587/2007; 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis byloje Nr. 2-638/2007.

VPI nuostatos nurodo¹³², kad tiekėjas gali kreiptis į teismą dėl viešojo pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia. Terminas, per kurį tiekėjas gali kreiptis į teismą sutarties pripažinimo negaliojančia – 6 mėnesiai¹³³. Pagrindinės sąlygos, kuriomis remiantis teismas pripažįsta viešojo pirkimo sutartį negaliojančia yra: kai perkančioji organizacija sudarė pirkimo sutartį, nepaskelbusi apie tarptautinės vertės pirkimą ES oficialiajame leidinyje arba nepaskelbusi apie supaprastintą pirkimą, kai tai neleidžiama pagal VPI reikalavimus; perkančioji organizacija nesilaikė sutarties sudarymo atidėjimo termino; sudarė viešojo pirkimo sutartį, nesulaukusi teismo sprendimo ir kitos VPI nurodytos sąlygos.

Pripažinus viešojo pirkimo sutartį negaliojančia, teismas ją gali pripažinti niekine, todėl yra nurodę, kad VPI įtvirtina tiekėjo patirtos žalos atlyginimo institutą, kaip vieną iš pažeistos teisės gynimo būdų, taigi, tiekėjui egzistuoja galimybė vėliau prisiteisti žalą dėl perkančiosios organizacijos veiksmų patirtų nuostolių, įrodžius jos veiksmų neteisėtumą¹³⁴. Vadovaujantis teismų formuojamas praktika¹³⁵, VPI V skyriuje yra įtvirtinta objektyvi perkančiųjų organizacijų atsakomybė prieš nukentėjusiuosius subjektus, todėl tiekėjams perkančiosios organizacijos kaltės įrodinėti nereikia, tačiau tiekėjui yra pareiga įrodyti žalos faktą ir dydį.

2.2. Perkančiosios organizacijos teisinių apsaugos priemonių nuo nepagrįstų tiekėjų veiksmų reglamentavimas

CPK 17 straipsnis nustato, kad teismo procese dalyvaujančių šalių procesinės teisės yra lygios. Ieškovas (tiekėjas), manydamas, kad jo teisės ar teisėti interesai yra pažeisti, gali kreiptis į teismą, pateikdamas ieškinį. Savo ruožtu, atsakovas (perkančioji organizacija), turi teisę gintis nuo ieškinyje pateiktų reikalavimų ir pateikti atsikirtimus į ieškinį ir teismui pateikti priešieškinį. Taip pat, darant abipuses nuolaidas, šalys gali sudaryti taikos sutartį.

2.2.1. Perkančiosios organizacijos apsauga nuo nepagrįstų tiekėjų skundų

CPK nustatytos priemonės, kuriomis perkančiosios organizacijos gali apsiginti nuo nepagrįstų tiekėjų skundų. Šalis, kuri nesąžiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį, kasacinį skundą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti

¹³² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93 str. 1 d. 4 p. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹³³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 94 str. 3 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹³⁴ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje Nr. 2-4299-340/2011.

¹³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės 3 d. nutartis byloje Nr. 2A-591/2011.

teismo įpareigota atlyginti kitai šaliai jos patirtus nuostolius¹³⁶. Be to, teismas, nustatęs tokius tiekėjų piktnaudžiavimo atvejus, gali paskirti jiems iki 20 tūkst. Lt dydžio baudą. Kitos priemonės, kurios gali apsaugoti perkančiąją organizaciją nuo nepagrįstų tiekėjų skundų, gali būti:

- 100 Lt dydžio žyminis mokestis¹³⁷. Tokia žyminio mokesčio suma nėra didelė, atsižvelgiant į tai, kad dažniausiai tiekėjais yra juridiniai asmenys, tačiau ne visi tiekėjai, nors ir žinodami, kad ieškinius teismui teikia nepagrįstai, yra pasiruošę mokėti nurodytą pinigų sumą;
- teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, gali pareikalauti, kad ieškovas (tiekėjas) ar kitas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones padavęs asmuo pateiktų perkančiajai organizacijai nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, kuriuo taip pat gali būti ir banko garantija¹³⁸. Reikalavimus banko garantijai ir nuostolių sąvoką nustato CK normos¹³⁹. Nagrinėjant teismų praktiką šiuo klausimu, pažymėtina, kad nuostolių atlyginimo užtikrinimo dydį teismas turi nustatyti, atsižvelgdamas į galimų nuostolių dydžio prognozę, t. y. reikia įvertinti laikinųjų apsaugos priemonių rūšį, jų taikymo mastą, poveikį atsakovui, laikinųjų apsaugos priemonių pasekmes, ribojant šią veiklą, galimų nuostolių susidarymo mechanizmą, konkrečių būsimų nuostolių (jeigu apie juos gali būti žinoma) dydį ir kitas svarbias aplinkybes¹⁴⁰;
- CPK nuostatos, be kita ko, nustato¹⁴¹, kad, įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, perkančioji organizacija (atsakovas) turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu taikytos laikinosios apsaugos priemonės.

2.2.2. Perkančiosios organizacijos atsikirtimai į ieškinį

Atsikirtimais į ieškinį gali būti vadinamos perkančiosios organizacijos nurodomos faktinės aplinkybės, argumentai, paaiškinimai, kuriais ji siekia paneigti ieškinio pagrįstumą¹⁴². Vadovaujantis CPK nuostatomis¹⁴³, kartu su ieškinio kopija teismas atsakovui, šiuo atveju

¹³⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 95 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 80 str. 1 d. 2 p. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 147 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹³⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.96 str., 6.249 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 10 d. nutartis byloje Nr. 2-136/2005.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 146 str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T.2. V. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, P. 494.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 142 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

perkančiajai organizacijai, ir tretiesiems asmenims nusiunčia pranešimą dėl atsiliepimų į pareikštą ieškinį pateikimo teismui. Pranešime teismas nustato ne trumpesnį, kaip 14 ir ne ilgesnį, kaip 30 dienų terminą atsiliepimams pareikšti, nurodo atsiliepimų nepateikimo pasekmes ir perkančiosios organizacijos pareigą pateikti atsiliepimą į ieškinį. Išimtiniais atvejais teismas, atsižvelgdamas į atsakovo ar trečiojo asmens prašymą ir bylos sudėtingumą, gali šį terminą pratęsti iki 60 dienų. Vadovaujantis šiomis CPK nuostatomis, terminai skaičiuojami nuo atitinkamo pranešimo įteikimo dienos.

Pagrindiniai perkančiosios organizacijos atsikirtimo į ieškinį elementai yra tokie patys, kaip ir ieškiniui keliami reikalavimai. Tačiau, vadovaujantis CPK 142 straipsnio 2 dalimi, papildomai turi būti nurodoma: sutinkama ar nesutinkama su pareikštu ieškiniu; nesutikimo motyvai; įrodymai, kuriais yra grindžiami nesutikimo motyvai; perkančiosios organizacijos nuomonė dėl sprendimo už akių priėmimo, jeigu tiekėjas nepateiks paruošiamųjų procesinių dokumentų; informacija, ar byla bus vedama per advokatą. Jeigu byla bus vedama per advokatą, taip pat nurodomas advokato vardas, pavardė, darbo vietos adresas; perkančiosios organizacijos nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių, kai perkančioji organizacija pageidauja ją pateikti.

Tačiau CPK 142 straipsnio 4 dalis nustato prevencinę priemonę, jeigu, pavyzdžiui, atsakovas, t. y. perkančioji organizacija, nuspręstų vilkinti procesą, ieškovo (tiekėjo) prašymu teismas gali priimti sprendimą už akių, jeigu atsakovas (perkančioji organizacija) be pateisinamos priežasties nepateiktų atsiliepimo į ieškinį.

2.2.3. Perkančiosios organizacijos teisė pateikti priešieškinį

Priešieškinis yra atsakovo (perkančiosios organizacijos) teismui pateiktas ieškiny pradiniam ieškovui (tiekėjui) jau vykstančiame teismo procese. Šiam teisės gynimo būdui yra taikomi tokie patys reikalavimai kaip ir ieškiniui, t. y. formos reikalavimas, taip pat priešieškinys turi būti pateiktas rašytine forma ir turi būti galimybės kreiptis į teismą prielaidos, sumokėtas žyminis mokestis.

CPK 143 straipsnio 1 dalis nustato, kad priešieškinis gali būti pateiktas tik pirmos instancijos teismui (viešųjų pirkimų bylų atveju priešieškinys pateikiamas apygardos teismui) iki teismo nutarties skirti bylą nagrinėti teisme priėmimo dienos. Vadovaujantis pastarosiomis CPK nuostatomis, vėlesnis priešieškinių priėmimas yra galimas tik tuo atveju, jeigu tokio priėmimo būtinumas iškilo vėliau, jeigu yra gautas priešingos šalies sutikimas ir teismas mano, kad tai neužvilkins bylos nagrinėjimo.

Nežiūrint į tai, kad priešieškiniui taikomi tokie patys reikalavimai kaip ir ieškiniui, vis dėlto, priešieškiniui yra keliamos papildomos sąlygos. CPK 143 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas gali priimti priešieškinį, tik esant bent vienai iš šių sąlygų: priešpriešiniu reikalavimu siekiama įskaityti pradinio ieškinio reikalavimą; patenkinus priešieškinį, bus visiškai ar iš dalies nebegalima patenkinti pradinio ieškinio; tarp priešieškinių ir pradinio ieškinio yra tarpusavio ryšys, ir juos kartu nagrinėjant, bus galima greičiau ir teisingai išnagrinėti ginčus. Teismas atsisakys priimti priešieškinį, jeigu nėra prieš tai nurodytų pagrindų. Be to, perkančioji organizacija (atsakovas) atskiruoju skundu negali skųsti teismo sprendimo dėl atsisakymo priimti priešieškinį.

2.3. Taikos sutartis

CK nustato¹⁴⁴, kad taikos sutartimi šalys tarpusavio nuolaidomis išsprendžia kilusį teisminį ginčą, užkerta kelią kilti teisminiam ginčui ateityje, išsprendžia teismo sprendimo įvykdymo klausimą arba kitus ginčytinus klausimus. Taikos sutarties institutą įtvirtina ir CPK, kuriame nurodoma¹⁴⁵, kad šalys gali užbaigti bylą taikos sutartimi. Tačiau CPK 42 straipsnio 2 dalis ir CK 6.984 straipsnis nustato, kad taikos sutartis negali prieštarauti imperatyviosioms teisės normoms, viešajai tvarkai bei viešajam interesui. Pačia taikos sutartimi negali būti sprendžiami kiti klausimai, jeigu įstatymo nustatyta tvarka nebuvo kreiptasi į teismą¹⁴⁶. Kitaip tariant, taikos sutartimi gali būti sprendžiami tie klausimai, kurie yra nurodyti ieškinyje, atsikirtime į jį.

CPK 159 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad teismo posėdžio pirmininkas imasi priemonių šalims sutaikyti. Be to, svarbus taikos sutarties aspektas yra tai, kad teismas, matydamas, jog byloje galima sudaryti taikos sutartį arba jeigu įstatymai įpareigoja teismą imtis priemonių šalims sutaikyti, arba jeigu tokiu būdu bus geriau ir išsamiau pasirengta nagrinėti bylą teisme, skiria parengiamąjį teismo posėdį¹⁴⁷.

Pažymėtina, kad CPK 231 straipsnyje yra įtvirtinama speciali taikinimo procedūra. Šio straipsnio nuostatos nurodo, kad teismas parengiamojo posėdžio metu nustatęs ginčo esmę, pasiūlo šalims pasiekti priimtina abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį. Teismas imasi priemonių šalims sutaikyti. Šalių prašymu arba sutikimu, laikantis Teisėjų tarybos nustatytos tvarkos, gali būti vykdomas teisminis taikinamasis tarpininkavimas. Taikinimo tarpininkas negali dalyvauti,

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.983 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 42 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴⁶ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T.2. V. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, P. 501.

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 228 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

nagrinėjant bylą iš esmės. Nepavykus sudaryti šalių taikos sutarties, teismas, atsižvelgdamas į dalyvaujančių byloje asmenų nuomones ir parengęs bylą nagrinėti teisme, paskiria bylos nagrinėjimo vietą, laiką ir apie tai praneša dalyvaujantiems byloje asmenims. Taigi, taikos sutarties atveju, teismas turėtų būti aktyvus ir bandyti geranoriškai sutaikyti ginčo šalis – tiekėją ir perkančiąją organizaciją. Tačiau teismui, patvirtinant taikos sutartį, šalys negalės ateityje kreiptis į teismą tuo pačiu pagrindu, todėl labai svarbu, jog teismas, prieš tvirtindamas šalių taikos sutartį, viešųjų pirkimų dalyviams išaiškinti šias pasekmes, kadangi CK normos nustato¹⁴⁸, kad teismo patvirtinta taikos sutartis jos šalims, t. y. viešųjų pirkimų dalyviams, turi galutinio teismo sprendimo (lot. *res judicata*) galią ir yra priverstinai vykdytinas dokumentas.

Šis institutas ypač naudingas tiek perkančiajai organizacijai, tiek ir tiekėjams, kadangi tokiu būdu pagreitinamos bylinėjimosi procedūros, perkančioji organizacija ir tiekėjas abipusio dialogo pagalba pagreitina bylos baigtį. CPK normos nustato¹⁴⁹, kad, jeigu šalys sudaro taikos sutartį, šalims gražinama 75 procentai pirmosios instancijos teismui sumokėto žyminio mokesčio sumos. Tai, autoriaus nuomone, puikus būdas, skatinant šalis (viešųjų pirkimų dalyvius) kuo dažniau sudaryti taikos sutartį. Tačiau, atsižvelgiant į Lietuvos teismų informacinės sistemos (www.LITEKO.lt) pateikiamus duomenis, viešųjų pirkimų dalyviai retai naudojami šią susitaikymo priemonę, kadangi nuo 2007 m. iki 2012 m. viešųjų pirkimų bylose, buvo sudaryta tik 21¹⁵⁰ taikos sutartis. Todėl darytina išvada, kad šalys, galbūt, nėra linkusios sudaryti taikos sutarčių ir ginčus spręsti abipusėmis nuolaidomis bei derybomis.

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.985 str. 1 – 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 87 str. 2 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

¹⁵⁰ Vieša sprendimų paieška // <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/paieska.aspx?detali=&bnr=&byloseilesnr=&procesinisnr=&eilnr=False&id=&br=2&dr=0&nuo=&iki=&teis=&tk=&bb=35&rakt=&txt=Vie%20a1%20b3j%20c5%20b3%20pirkim%20b3&kat=&term;> [žiūrėta 2012-01-10].

III. TIEKĖJO LAISVĖS, GINANT SAVO INTERESUS, RIBOS IR ĮTAKA PERKANČIOSIOS ORGANIZACIJOS VYKDOMIEMS VIEŠIESIEMS PIRKIMAMS

Šioje baigiamojo darbo dalyje autorius išsamiai nagrinėja teismų praktiką, kuri yra susijusi su tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka viešojo pirkimo procedūroms, t. y. kaip ir kokią įtaką tiekėjas turi pirkimo objekto formavimui, kvalifikacijos reikalavimų nustatymui ir panašiai, pasinaudodamas savo konstitucine teise kreiptis į teismą. Tačiau vien prieš tai nurodyta analize neapsiribojama, kadangi autorius taip pat išsamiai nagrinėja teismų praktiką, susijusią su tiekėjo laisvės ginti savo interesus ribomis, teisę į arbitražinį susitarimą. Pastarąją aplinkybę ypatingai svarbu išnagrinėti todėl, kad VPI nuostatos to nereguliuoja, ir dėl to gali kilti neaiškumo perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams – ar tokia sąlyga viešuosiuose pirkimuose yra galima ar ne. Be to, šiame skyriuje išnagrinėta tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka perkančiosios organizacijos įsisavinamoms lėšoms.

3.1. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka viešojo pirkimo procedūroms

VPI 2 straipsnio 21 dalyje nustatyta, kad pirkimo dokumentai – perkančiosios organizacijos raštu pateikiami tiekėjams dokumentai ir elektroninėmis priemonėmis pateikti duomenys, apibūdinantys perkamą objektą ir pirkimo sąlygas: skelbimas, kvietimas, techninė specifikacija, aprašomieji dokumentai, pirkimo sutarties projektas, kiti dokumentai ir dokumentų paaiškinimai (patikslinimai). Taigi pirkimo dokumentai yra vykdomo viešojo pirkimo branduolys, t. y. pagrindas, kuriuo remiantis, atliekami visi viešajam pirkimui būdingi procesai. Perkančioji organizacija pirkimo dokumentus rengia, vadovaudamasi VPI nuostatomis ir supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklėmis. Pirkimo dokumentai negali diskriminuoti tiekėjų, varžyti konkurencijos, turi būti tikslūs, aiškūs, be dviprasmybių, kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus, o perkančioji organizacija nupirkti tai, ko reikia¹⁵¹.

3.1.1. Pirkimo dokumentų apskundimas

Kaip jau nagrinėta antrajame baigiamojo darbo skyriuje, tiekėjas, manantis, kad perkančioji organizacija paskelbtais pirkimo dokumentais pažeidžia jo teises, turi teisę VPI nustatyta tvarka apskusti tokias pirkimo sąlygas. Kitaip tariant, tiekėjas turi teisę ginčyti

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 24 str. 8 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

perkančiosios organizacijos patvirtintus viešojo pirkimo dokumentus. Todėl tiekėjai perkančiosios organizacijos veiksmus, kuriais ji nustato reikalavimus (įskaitant ir techninius) pirkimo objektui, gali skųsti VPI nustatyta tvarka. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad viešojo pirkimo procedūrų peržiūrėjimas siejamas su tiekėjo sužinojimu apie jo pažeistas teises momentu, pavyzdžiui, diskriminacinės pirkimo dokumentų sąlygos, tam yra nustatyta privaloma ikiteisminė ginčų nagrinėjimo procedūra, tiekėjų galimybė skųsti perkančiosios organizacijos veiksmus dėl nustatytų pirkimo sąlygų (reikalavimų) apribota laiko atžvilgiu ir priklauso nuo to, ar tiekėjai nedelsiant inicijuoja viešųjų pirkimų procedūrų peržiūrą ar tik tada, kai jų pasiūlymas yra atmetamas kaip neatitinkantis konkurso sąlygų¹⁵².

Svarbus tiekėjo įtakos aspektas, ginant jo pažeistus interesus, įtakos perkančiosios organizacijos vykdomiems viešiesiems pirkimams, yra, vadovaujantis teismų praktika¹⁵³, aplinkybė, kad perkančioji organizacija priėmė ir išnagrinėjo tiekėjo pretenziją, kuri jai buvo pateikta, praleidus pretenzijos pateikimo terminą, reiškia ir tai, kad šį terminą perkančioji organizacija atnaujino. Perkančioji organizacija, sutikdama nagrinėti tiekėjo pretenziją, kuri buvo pateikta pavėluotai, atnaujiną pretenzijos pateikimo galimybę, o tai reiškia, kad pirkimo procedūros gali užsitęsti, kadangi, kaip minėta anksčiau, VPI nustatytos normos pretenzijų nagrinėjimui nustato 5 darbo dienų terminą.

3.1.1.1. Reikalavimų pirkimo objektui apskundimas

Perkančiosios organizacijos reikalavimus pirkimo objektui turi suformuluoti taip, kad visiems dalyviams būtų sudarytos vienodos sąlygos, kad jie neprieštarauti viešųjų pirkimų principams, kuriuos autorius nagrinėjo pirmojoje darbo dalyje, taip pat kad nebūtų ribojamas tiekėjų tarpusavio varžymasis (konkurencija).

Reikalavimus pirkimo objektui galima rengti, pasirenkant vieną iš galimų kriterijų: tam tikrą nacionalinį, ES, tarptautinį ar kitokį standartą, pasirenkant bendrąją techninę specifikaciją, arba siekiamą rezultatą ar funkcinį reikalavimą, arba nurodant vieną iš šių kriterijų kaip pagrindinį, o kitą kriterijų – kaip pirmojo kriterijaus atitikties priemonę¹⁵⁴. Kai perkančioji organizacija nurodo technines specifikacijas, vadovaudamasi tam tikrais standartais, ji neturi teisės atmesti pasiūlymo dėl to, kad siūlomos prekės, paslaugos ar darbai neatitinka nurodytų techninių specifikacijų, kuriomis ji rėmėsi, jeigu dalyvis savo pasiūlyme bet kokiomis perkančiajai organizacijai tinkamomis priemonėmis įrodo, kad jo pasiūlyti sprendimai yra lygiaverčiai ir atitinka techninėje

¹⁵² Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje Nr. 2-2356-436/2012.

¹⁵³ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Nr. 2-4217-302/2011.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 25 str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

specifikacijoje keliamus reikalavimus. Pirkimo objektą perkančioji organizacija turi apibūdinti taip, kad būtų išvengta tiesioginės nuorodos į konkretų modelį, prekės ženklą, patentą, kilmę ir panašiai¹⁵⁵.

Taigi, tiekėjui, skundžiant perkančiosios organizacijos veiksmus, kuriais ji nustatė reikalavimus pirkimo objektui, pati perkančioji organizacija arba teismas gali pripažinti perkančiosios organizacijos sprendimą neteisėtu. ES lygmeniu perkančiųjų organizacijų veiksmai, kuriais jos pirkimo objektui nustato reikalavimus, pažeidžiančius tiekėjų nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principus bei varžančius tiekėjų tarpusavio konkurenciją, gali būti prilyginti vidaus rinkos laisvių netarifinio ar nemokestinio pobūdžio kliūtims, kurias, kaip ir fiskalines kliūtis, ES teisė draudžia¹⁵⁶. Nustačius, jog perkančioji organizacija pažeidžia nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principus, konstatuotina, kad ji pažeidė imperatyviasias teisės normas, todėl perkančioji organizacija arba privalo diskriminuojančius reikalavimus pašalinti arba juos pakeisti. Tačiau tokio pobūdžio reikalavimų keitimas, jeigu apsiribojama ikiteismine ginčo stadija, t. y. perkančioji organizacija patenkina tiekėjo pretenziją, suponuoja pareigą perkančiajai organizacijai nukelti pasiūlymų pateikimo datą.

Tiekėjų lygiateisiškumas nebūtų pažeistas tuomet, jei reikalavimai pirkimo objektui, yra skirti viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir sveikatos ar privalomųjų reikalavimų, pavyzdžiui, mokesčių kontrolei, komercinių sandorių sąžiningumui, vartotojų apsaugai, aplinkosaugai, tačiau tai neturi tapti diskriminacija¹⁵⁷.

Apibendrinimas. Perkančiosios organizacijos reikalavimus pirkimo objektui turi suformuluoti taip, kad visiems dalyviams būtų sudarytos vienodos sąlygos ir neprieštarautų viešųjų pirkimų principams. Tačiau, jeigu vis dėlto tiekėjų teisių nepaisymas pasireiškia, tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka reikalavimų pirkimo objektui apskundime pasireiškų tuo, kad, jeigu perkančioji organizacija arba teismas priimtų tiekėjui palankų sprendimą, perkančioji organizacija turėtų pratęsti pasiūlymų pateikimo datą, o pirkime, galbūt, dalyvautų daugiau tiekėjų, kadangi būtų pašalinti reikalavimai, dėl kurių jie buvo nusprendę nedalyvauti. Taigi, pagrindinis aspektas, per kurį pasireiškia prieš tai minėta įtaka – tiekėjas šia laisve gali užtikrinti platesnį viešajame pirkime dalyvaujančių asmenų ratą, o tai gali sąlygoti racionalesnį lėšų panaudojimą ir sąžiningesnį tiekėjų tarpusavio varžymąsi. Tačiau, atsižvelgiant į tam tikrą specifiką, ne visi reikalavimai pirkimo objektui gali būti laikomi lygiateisiškumo pažeidimu.

¹⁵⁵ Europos Teisingumo Teismo 1995 m. sausio 24 d. sprendimas Komisija prieš Nyderlandus, C-359/93.

¹⁵⁶ Europos Teisingumo Teismo 1990 m. kovo 20 d. sprendimas *Du Pont de Nemours Italiana / USL di Parrara*, 21/88 ir kitos.

¹⁵⁷ Europos Teisingumo Teismo 1979 m. vasario 20 d. sprendimas *Rewe / Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, 120/78.

3.1.1.2. Kvalifikacijos reikalavimų apskundimas

VPI įtvirtintas reikalavimas užtikrinti lygias sąlygas visiems tiekėjams dalyvauti pirkimo procedūrose, draudimas juos diskriminuoti ar riboti konkurenciją negali būti suprantamas kaip absoliutus. Vykdydama pareigą išsiaiškinti, ar tiekėjas yra kompetentingas, patikimas ir pajėgus įvykdyti pirkimo sąlygas, perkančioji organizacija turi teisę pirkimo dokumentuose nustatyti tam tikrus tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus. Kadangi reikalavimai tiekėjams susiaurina visų galimų tiekėjų sąrašą tam tikrų tiekėjų nenaudai, tai perkančioji organizacija turi kreipti ypatingą dėmesį į tokių kriterijų taikymo tikslingumą ir pagrįstumą kiekvieno viešojo pirkimo kontekste. Tačiau šie kriterijai skirti perkančiajai organizacijai įsitikinti, kad busimasis viešojo pirkimo sutarties vykdytojas patikimas, pajėgus laiku ir tinkamai įvykdyti sutartinius įsipareigojimus. Tačiau visiško lygiateisiškumo arba konkurencijos ribojimo objektyviai negalima išvengti, nes bet koks reikalavimas kvalifikacijai tam tikra dalimi riboja konkurenciją ir visada atsiras tiekėjų, kurie netenkina vieno ar kito reikalavimo¹⁵⁸. Konkurenciją riboja pernelyg aukšti arba specifiniai, neadekvatūs pirkimo pobūdžiui ar neproporcingi jo sąlygoms reikalavimai, kurie atima galimybę pirkimo procedūrose dalyvauti sutartį gebantiems įvykdyti kandidatams ar dalyviams. Perkančiosios organizacijos nustatyti aukšti arba pernelyg specifiniai reikalavimai pateisinami tik tada, jeigu pateikiamas patikimas ir įtikinamas tokių reikalavimų nustatymo pagrindimas¹⁵⁹. Be to, nustatydamas pernelyg aukštus reikalavimus verslo subjektų kvalifikacijai, ji nesuteikia galimybės pirkimuose dalyvauti didelei daliai verslo subjektų¹⁶⁰.

Tiekėjas, skųsdamas perkančiosios organizacijos nustatytus, pernelyg aukštus, diskriminuojančius ir neproporcingus kvalifikacijos reikalavimus tiekėjams, gali skatinti tame pirkime dalyvauti mažiau patirties įgijusius, mažesnę verslo apimtį turinčius tiekėjus. Tuo pačiu būtų užtikrintas mažesnių ir didesnių ūkio subjektų lygiateisiškumas, patenkinant perkančiosios organizacijos nustatytus kvalifikacijos reikalavimus ir teikiant jai pasiūlymus. Be to, tiekėjo laisvės, ginant savo interesus įtaka perkančiosios organizacijos vykdomiems pirkimams gali pasireikšti ir tuo, kad perkančiajai organizacijai, panaikinus skųstiną, galbūt, per aukštą, neproporcingą kvalifikacijos reikalavimą, gali būti įgyvendinamos Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.

¹⁵⁹ Ten pat.

¹⁶⁰ Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. įsakymo Nr. 1S-139 „Dėl smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skatinimo dalyvauti viešuosiuose pirkimuose rekomendacijų patvirtinimo“ 7.1 punktas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 120-6167.

verslo plėtros įstatyme¹⁶¹ bei Smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skatinimo dalyvauti viešuosiuose pirkimuose rekomendacijose įtvirtintos nuostatos¹⁶².

Apibendrinimas. Tiekėjas, skųsdamas perkančiosios organizacijos nustatytus kvalifikacijos reikalavimus, gali netiesiogiai prisidėti prie smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo, kadangi aukštų kvalifikacijos reikalavimų panaikinimas sudaro prielaidas mažiau patirties turintiems tiekėjams dalyvauti pirkime ir panašiai.

3.2. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, teisės kreiptis į teismą ribos

CPK 5 straipsnyje teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos įtvirtinta kaip vienas iš civilinio proceso principų: kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas; atsisakymas teisės kreiptis į teismą negalioja; teismas imasi nagrinėti civilinę bylą pagal asmens (arba jo atstovo), kuris kreipėsi, kad būtų apginta jo teisė ar įstatymų saugomas interesas, pareiškimą. Šioje teisės normoje teisę į teisminę gynybą turi asmuo, kurio teisė ar įstatymų saugomas interesas yra pažeisti ar ginčijami. Joje numatyta ne bet kurio, o suinteresuoto asmens teisė kreiptis į teismą.

Suinteresuotumas – savarankiškas teisinis interesas ir poreikis jį ginti, taigi teisė kreiptis į teismą nereiškia, kad asmuo gali reikalauti ginti nuo pažeidimų bet kieno teisę, o reiškia galimybę kreiptis į teismą dėl to, jog būtų apginta jo subjektinė teisė ar įstatymų saugomas interesas¹⁶³. Pažymėtina ir tai, kad pagal nurodytą CPK normą suinteresuotas asmuo turi teisę kreiptis į teismą ne bet kokia, o tik įstatymų nustatyta tvarka, todėl šia teisės norma įstatymų leidėjas įtvirtino galimybę suinteresuotų asmenų teisę kreiptis į teismą (šios teisės įgyvendinimo tvarką) reglamentuoti ir kitais įstatymais¹⁶⁴.

Atskirų tiekėjų, kaip jungtinės veiklos sutarties pagrindu veikiančių asmenų, teisė kreiptis į teismą. Nagrinėdamas bylą šiuo klausimu, LAT konstatavo, kad VPI konkrečiai nereglamentuojamas, ar pavieniam jungtinės veiklos partneriui pripažįstamas teisinis suinteresuotumas reikšti ieškinį teisme dėl perkančiosios organizacijos veiksmų ar sprendimų.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1998, Nr. 109-2993.

¹⁶² Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. įsakymo Nr. 1S-139 „Dėl smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skatinimo dalyvauti viešuosiuose pirkimuose rekomendacijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 120-6167.

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. gegužės 15 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-552/2000; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 12 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-589/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 2 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-25/2009.

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-252/2009.

Kasacinio teismo praktikoje dėl teisės kreiptis į teismą viešųjų pirkimų bylose teisinio reglamentavimo yra pateikti išaiškinimai, kurių esmė ta, kad tiekėjo teisinis suinteresuotumas ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus yra teisės kreiptis į teismą viešųjų pirkimų bylose įgyvendinimo sąlyga. Sprendžiant asmenų procesinio subjektiškumo klausimą, teismai, nepriklausomai nuo subjekto teisinės ir faktinės (pavyzdžiui, iš viešojo pirkimo konkurso pašalintas tiekėjas dėl neatitikties kokybinės atrankos kriterijams) padėties viešojo pirkimo procedūrose, privalo visada įvertinti, ar toks subjektas yra suinteresuotas skundžiamos viešojo pirkimo sutarties sudarymu, įskaitant ir tuos atvejus, kai, pripažinus skundžiamą sutartį negaliojančia, jis pagrįstai galėtų tikėtis, kad iš naujo vykdomos viešojo pirkimo procedūros leistų jam varžytis su kitais tiekėjais dėl naujos viešojo pirkimo sutarties sudarymo¹⁶⁵. Tuo pačiu pažymėtina, kad LAT, „atsižvelgdamas į nacionalinį asmenų procesinio subjektiškumo reglamentavimą ir teismų praktiką bei ESTT jurisprudenciją, nurodė, kad pagal įstatymuose įtvirtintą teisinį reglamentavimą teisę ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus turi tiekėjai, kurie viešojo pirkimo procedūrų apskundimo procese gali įrodyti teisinį suinteresuotumą dėl viešojo pirkimo sutarties sudarymo. Teisinis suinteresuotumas viešojo pirkimo sutarties sudarymu reiškia tiekėjo suinteresuotumą sudaryti viešojo pirkimo sutartį ir gauti finansinį atlygį už suteiktas paslaugas, pristatytas prekes ar atliktus darbus“¹⁶⁶.

Kaip jau minėta prieš tai, vadovaujantis VPI nuostatomis¹⁶⁷, tiekėjas (prekių tiekėjas, paslaugų teikėjas, rangovas) – kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo ar tokių asmenų grupė, galintys pasiūlyti ar siūlantys prekes, paslaugas ar darbus. Remiantis to paties straipsnio 5 dalimi, taip pat minėta prieš tai, dalyviu pripažįstamas tiekėjas, pateikęs pasiūlymą. Be to, pagal VPI 5 straipsnio 2 dalį paraišką arba pasiūlymą gali pateikti ūkio subjektų grupė; jeigu tokia grupė nori pateikti paraišką arba pasiūlymą, perkančioji organizacija iš šios grupės neturi reikalauti, kad ji įgytų tam tikrą teisinę formą, tačiau, perkančiajai organizacijai priėmus sprendimą su pasirinkta grupe sudaryti pirkimo sutartį, iš jos gali būti reikalaujama įgyti tam tikrą teisinę formą, jei tai yra būtina, siekiant tinkamai įvykdyti pirkimo sutartį. Taigi, kasacinis teismas konstatavo, kad tiekėjo statusas (pavienis ar grupė) yra materialioji teisės norma, apibrėžianti asmenų teisę į dalyvavimą viešojo pirkimo teisiniuose santykiuose, t. y. kas gali perkančiajai organizacijai pateikti pasiūlymą, tačiau ši norma nereguliuoja asmenų teisės į teisminę gynybą sąlygų ir šios teisės įgyvendinimo, todėl VPI 2 straipsnio 29 punkte įtvirtinta tiekėjo sąvokos apibrėžtis nenustato baigtinio asmenų, turinčių teisę kreiptis į teismą viešųjų

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 2 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-25/2009.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-404/2011.

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 29 d. (aktuali redakcija) //Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

pirkimų ginčiuose, sąrašo¹⁶⁸. LAT pažymėjo, kad, VPI nesant normos, kurioje būtų nustatyta, kaip teisę kreiptis į teismą turi įgyvendinti tiekėjai, viešajame pirkime dalyvaujantys jungtinės veiklos sutarties pagrindu, šis klausimas turi būti sprendžiamas pagal bendrąjį teisės kreiptis į teismą kriterijų – asmuo turi pagrįsti savo teisinį suinteresuotumą, t. y. nurodyti pažeistą ar ginčijamą subjekcinę teisę ar teisėtą interesą, dėl kurio jis kreipiasi į teismą¹⁶⁹. Šiame kontekste LAT konstatavo, kad teisinis suinteresuotumas, pagrindžiantis teisę į teisminę gynybą, negali būti paneigiamas argumentais dėl tokio kreipimosi tikslingumo ar besikreipiančio asmens reiškiamų reikalavimų pagrįstumo; sprendžiant, ar asmuo turi teisę kreiptis į teismą, nevertinamos aplinkybės, kurios yra bylos nagrinėjimo iš esmės dalykas ir kurių pagrindu teismas sprendžia, patenkinti ar atmesti ieškinį, pavyzdžiui, tiekėjo galimybė laimėti viešąjį pirkimą ir panašiai. Be to, LAT pažymėjo, kad nepagrįstas yra teiginys, kad tiekėjo teisė į teisminę gynybą negali būti įgyvendinama, nes jis savo, galbūt, pažeistas subjekcines teises gynė ne kartu su savo partneriais, o vienas. Toks tiekėjo teisės į teisminę gynybą ribojimo aiškinimas prieštarauja konstitucinei teisės į teisminę gynybą doktrinai, nes nepagrįstas įstatymu, neatitinka turiningųjų viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo tikslų ir išskirtinio šių teisinių santykių pobūdžio. Tiekėjo, kaip vieno jungtinės veiklos partnerio, teisinis suinteresuotumas neabejotinas: „tai – tiekėjas, veikiantis toje verslo srityje, kurios atitinkamu rezultatu (pirkimo objektu) suinteresuota perkančioji organizacija, šis tiekėjas su kitais tiekėjais, įgyvendino savo materialiąją teisę pasiūlyti perkančiajai organizacijai jos poreikius atitinkantį pirkimo objektą, jis suinteresuotas laimėti konkursą, su perkančiąja organizacija sudaryti viešojo pirkimo sutartį ir gauti finansinę naudą už jos vykdymą“¹⁷⁰. Be to, LAT konstatavo, kad CK šeštosios knygos LI skyriaus normos nereglamentuoja iš jungtinės veiklos atsirandančių civilinių procesinių santykių, t. y. bylų nagrinėjimo tvarkos, taip pat teisės kreiptis į teismą, todėl civiliniuose ginčiuose, kylančiuose iš jungtinės veiklos santykių, taikomos bendrosios CPK normos, taip pat CPK 5 straipsnis, pagal kurį teisę kreiptis į teismą turi teisiškai suinteresuotas asmuo. Dėl to, jungtinės veiklos partneriai gali pareikšti ieškinį teismui tiek visi kartu, tiek atskirai, jeigu atitinka teisinio suinteresuotumo kriterijų. Be kita ko, civilinėje byloje jie gali dalyvauti kaip procesiniai bendrininkai – ieškovai arba tretieji asmenys, pareiškiantys ar nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų. Toks teisinis reguliavimas, pagal kurį pavieniam jungtinės veiklos partneriui, grupės asmenų, VPI 2 straipsnio 29 dalies prasme dalyvaujančių viešajame pirkime kaip vienas tiekėjas,

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-404/2011.

¹⁶⁹ Ten pat.

¹⁷⁰ Ten pat.

nariui, būtų ribojama teisė kreiptis į teismą, tokią teisę pripažįstant tik visiems jungtinės veiklos dalyviams kartu, neatitiktų teisminės gynybos lygiavertiškumo principo¹⁷¹.

Tiekėjo, kaip suinteresuoto asmens, teisės ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus ribos. LAT, nagrinėdamas bylą dėl tiekėjų galimybės pateikti ieškinį teismui, pažymėjo, kad VPI V skyriaus nuostatomis gali remtis ne tik viešojo pirkimo procedūrose dalyvaujantis subjektas, bet ir subjektas, kuris formaliai jose nedalyvavo, t. y. ne tik pirkimo objektą pasiūlęs subjektas (dalyvis), bet ir galintis tokį objektą pasiūlyti (tiekėjas) asmuo, bet dėl vienu ar kitu priežasčių to nepadaręs: pavyzdžiui, jei tiekėjas nebuvo informuotas apie pirkimą arba tokia informacija disponavo, tačiau nepateikė pasiūlymo, nes pirkimo sąlygos (galbūt diskriminacinės) jį atgrasė nuo dalyvavimo ir panašiai¹⁷². Be to, toje pačioje byloje LAT nurodė, kad, sprendžiant asmenų procesinio subjektiškumo klausimą ne tik subjekto, galinčio patenkinti perkančiosios organizacijos poreikius, statusas, bet ir jo teisinis suinteresuotumas viešojo pirkimo sutartimi yra teisiškai reikšmingas, todėl teismai, nepriklausomai nuo subjekto teisinės ir faktinės (pavyzdžiui, iš viešojo pirkimo konkurso pašalintas tiekėjas dėl neatitikties kvalifikacijos reikalavimams) padėties viešojo pirkimo procedūrose, privalo visada įvertinti, ar toks subjektas yra suinteresuotas skundžiamos viešojo pirkimo sutarties sudarymu, įskaitant ir tuos atvejus, kai, pripažinus skundžiamą sutartį negaliojančia, jis pagrįstai galėtų tikėtis, kad iš naujo vykdomos viešojo pirkimo procedūros leis jam konkuruoti su kitais tiekėjais dėl naujos viešojo pirkimo sutarties sudarymo¹⁷³. Tuo pačiu, pažymėtina, jog LAT konstatavo, kad pagal įstatymuose įtvirtintą teisinį reglamentavimą teisę ginčyti kasatoriaus ginčijamą viešąjį pirkimą turi tiekėjai, kurie gali ir teikia perkančiosios organizacijos įsigytas paslaugas ir viešojo pirkimo procedūrų apskundimo procese gali įrodyti teisinį suinteresuotumą dėl viešojo pirkimo sutarties sudarymo, tačiau buvo nustatyta – kasatorius neturi tiekėjo statuso, kadangi jei neteikia su šio pirkimo objektu susijusių paslaugų ir neturi teisinio suinteresuotumo dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarties sudarymo¹⁷⁴. LAT, grįsdamas savo poziciją šiuo klausimu, pažymėjo, kad kasatorius neturi teisinio subjektiškumo ginčyti viešojo pirkimo procedūras, ne tik remdamasis viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo procedūrų teisiniu reglamentavimu (nors šis vienas pagrindas yra pakankamas), bet ir kasatoriaus tikrąja valia, siekiant pripažinti viešąjį pirkimą neteisėtu ir negaliojančiu. Toliau LAT dėstė, jog bylos duomenys suponuoja išvadą, kad kasatoriaus tikrasis tikslas yra neapsaugoti ir neatkurti, neva, pažeistą teisinę tvarką, o kvestionuoti ginčijamos viešojo pirkimo sutarties rezultatą. Nors kasatoriui ir svarbus viešojo pirkimo sutarties rezultatas, dėl kurio jam gali kilti civilinė atsakomybė atlyginti

¹⁷¹ Ten pat.

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-252/2009.

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 2 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-25/2009.

¹⁷⁴ Ten pat.

nuostolius, VPI V skyriaus nuostatų prasme jis negali būti laikomas suinteresuotu viešojo pirkimo sutarties sudarymu.

Svarbu pažymėti ir tai, kad pagal LAT suformuluotą praktiką, teisinis suinteresuotumas viešojo pirkimo sutarties sudarymu reiškia tiekėjo suinteresuotumą gauti finansinį atlygį už suteiktas paslaugas, pristatytas prekes ar atliktus darbus, tačiau nereiškia naudos ar kitokio pobūdžio suinteresuotumo pirkimo rezultatu, kaip tokiu.

Svarbiu laikytinas ir šis aspektas, kurį toje pačioje byloje nurodė LAT, kad asmuo nevisiškai laisvas naudotis procesinėmis priemonėmis, o jo laisvę, būtent, riboja įstatymų nustatyta tvarka, kuriai teisės subjektai turi paklusti. Taip pat LAT pažymėjo, jeigu ši normatyvinė tvarka būtų aiškinama ir taikoma priešingai, iškiltų grėsmė teisinės sistemos stabilumui ir teisinio saugumo principui, kiltų grėsmė viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo specifiškumui ir stabilumui, tokiu atveju, tiek perkančioji organizacija, tiek viešojo pirkimo konkurso laimėtoju pripažintas tiekėjas niekada (ieškinio senaties ribose) nebūtų užtikrinti sudarytos viešojo pirkimo sutarties vykdymo nepertraukiamumu, nes visi subjektai, parodę netiesioginį ryšį su ginčijamomis viešojo pirkimo procedūromis, galėtų jas kvestionuoti, pavyzdžiui, prekių gamintojai galėtų inicijuoti peržiūros procedūrą, jeigu jų prekėmis prekiaujantys tiekėjai nebuvo pripažinti konkurso nugalėtojais arba iš viso nedalyvavo viešojo pirkimo procedūrose dėl diskriminacinių konkurso sąlygų. Todėl LAT konstatavo, kad byloje, kurioje ieškinys pareikštas reikalavimo teisės neturinčio ieškovo, teismas negali pagal kompetenciją (lot. *ex officio*) konstatuoti niekinio sandorio teisinių pasekmių ir niekinio sandorio fakto¹⁷⁵.

3.2.1 Arbitražinis susitarimas

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (toliau – KAI) nustato, kad „dviejų ar daugiau šalių susitarimas perduoti spręsti arbitražo teismui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius ar galinčius kilti tarp jų dėl kokių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, kurie gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas. Valstybė, savivaldybė ir kiti viešieji juridiniai asmenys taip pat gali sudaryti arbitražinį susitarimą“¹⁷⁶. Iš šios KAI normų analizės matyti, kad tiek valstybės institucijos, šiuo atveju, perkančiosios organizacijos, tiek ir kiti ūkio subjektai gali sudaryti arbitražinį susitarimą, t. y. tokį susitarimą, kuriuo šalys nustato teisę, kilus ginčui, kreiptis ne į teismą, bet į arbitražą.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-252/2009.

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 5 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

Vadovaujantis KAI normomis, arbitražai gali būti kelių rūšių:

- vienkartinis arbitražas (lot. *Ad hoc*), arba kitaip tariant – arbitražas tik tam ginčui išspręsti. Tai yra toks arbitražas, kai šalių susitarimu ginčo sprendimo procedūros neorganizuoja nuolatinė arbitražo institucija¹⁷⁷;
- institucinis arbitražas – arbitražas, kai šalių susitarimu ginčo sprendimą organizuoja, administruoja, sudaro sąlygas arbitražiniam nagrinėjimui ir kitus šalių susitarimu suteiktus įgaliojimus vykdo nuolatinė arbitražo institucija¹⁷⁸.

KAI taip pat nustato, kad komercinis arbitražas – komercinio ginčo sprendimo būdas, kai fiziniai ar juridiniai asmenys, remdamiesi savo susitarimu, tarpusavio ginčui spręsti kreipiasi ar įsipareigoja kreiptis ne į teismą, o į savo susitarimu arba šio įstatymo nustatyta tvarka paskirtą arbitrą (arbitrus) (nesvarbu, ar arbitražo procesą organizuoja nuolatinė arbitražo institucija (institucinis arbitražas), ar vyksta *ad hoc* arbitražas), kuris (kurie) priima arbitražo teismo sprendimą, privalomą ginčo šalims¹⁷⁹. Komercinis ginčas – bet koks šalių nesutarimas dėl fakto ar (ir) teisės klausimų, kilęs iš sutartinių ar nesutartinių teisinių santykių, įskaitant prekių tiekimą ar paslaugų teikimą, distribuciją, komercinį atstovavimą, faktoringą, nuomą, rangą, konsultavimą, inžinerines paslaugas, licencijavimą, investavimą, finansavimą, bankinę veiklą, draudimą, koncesiją, jungtinės veiklos kūrimą ir vykdymą, bet kokią kitokią pramonės ar verslo kooperaciją, žalos, padarytos, pažeidus konkurencijos teisės normas, atlyginimą, sutartis, sudarytas viešųjų pirkimų pagrindu, prekių ar keleivių vežimą oru, jūra ir sausuma, bet tuo neapsiribojant¹⁸⁰. Taigi, manytina, kad viešųjų pirkimų dalyviai, t. y. tiekėjai ir perkančiosios organizacijos, gali sudaryti arbitražinį susitarimą, kilusius ginčus spręsti ne vien CPK nustatyta tvarka (kreipiantis i apygardos teismą), bet ir į komercinius ginčus nagrinėjantį subjektą – arbitražą.

Atsižvelgiant į KAI 12 straipsnio 2 dalyje nustatytas normas, pažymėtina, kad arbitražas negali spręsti ginčų, nagrinėtinų administracinių bylų teiseną ir nagrinėti bylų, kurių nagrinėjimas priskirtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo kompetencijai, be to, arbitražui negali būti perduoti ginčai, kylantys iš šeimos teisinių santykių, ginčai dėl patentų, prekių ženklų ir dizaino registracijos, ginčai, kylantys iš darbo ir vartojimo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 1 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 9 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 10 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 11 d. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

Nagrinėjant teismų praktiką dėl viešųjų pirkimų dalyvių galimybės sudaryti arbitražinį susitarimą, pažymėtina, kad teisės aktų nuostatos, kuriose įtvirtinti nearbitruotini ginčai, yra imperatyviosios normos, todėl teismas, sprenddamas dėl šalių arbitražinio susitarimo galiojimo, turi įsitikinti, ar ginčas gali būti nagrinėjamas arbitraže, taip pat teismas gali nepripažinti arbitražinio susitarimo tik tokiu atveju, kai nėra jokių abejonių dėl atitinkamo susitarimo prieštaravimo imperatyviajai įstatymo normai, ir tam, kad būtų padaryta tokia išvada, nereikia papildomai aiškintis bylos aplinkybių ir rinkti bei tirti papildomų įrodymų¹⁸¹. Be to, LAT nurodė¹⁸², kad KAI nustatytas nearbitruotinių ginčų sąrašas (KAI 12 straipsnis) yra baigtinis, o nearbitruotinių ginčų teisinių santykių sritys negali būti aiškinamos plečiamai. Tačiau, tuo pačiu LAT pažymėjo, kad KAI aiškinimas nereiškia, kad ginčai, kurie negali būti arbitražo ginčo dalykas, turi būti įtvirtinti viename teisės akte¹⁸³. Taigi, kaip jau minėta, pagrindinis viešųjų pirkimų teisinius santykius reguliuojantis teisės aktas – VPI.

Pagal nuosekliai formuojamą LAT praktiką VPI – specialusis įstatymas (lot. *lex specialis*), t. y. kitų teisės aktų nuostatos viešųjų pirkimų teisiniams santykiams turi būti taikomos subsidiariai – pirmiausia taikomos VPI nuostatos, o kitos teisės normos taikytinos tada, kai VPI nereguliuoja atitinkamo teisinio santykio arba VPI normose įtvirtintos blanketinės nuostatos. Svarbu pažymėti ir tai, kad LAT yra išaiškinęs, jog negalima VPI nuostatų aiškinti ir taikyti taip, kad būtų nukrypta nuo kitų teisės aktų normų, o šių taikymas negali būti laikomas prieštaraujančiu VPI nuostatų taikymui, nebent VPI tiesiogiai išreikštas (lot. *expressis verbis*) būtų įtvirtintas priešingas reguliavimas¹⁸⁴. Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą informaciją, manytina, kad, sprendžiant ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, galimybės juos spręsti arbitražo būdu, pirmiausia turi būti atsižvelgiama į VPI.

Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas susijęs su viešojo intereso apsauga, todėl VPI viešiesiems pirkimams nustatyti specialūs reikalavimai, o šio įstatymo nuostatos aiškinamos ir taikytinos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas¹⁸⁵. Teismo pareiga, saugant viešąjį interesą, yra aktuali ne tik dėl visuomenei svarbių gėrių, užtikrinant VPI reguliuojamų tikslų pasiekimą, bet tuo pačiu, siekiant skatinti tiekėjų sąžiningą tarpusavio varžymąsi¹⁸⁶. Savo ruožtu, tiekėjų sąžiningas tarpusavio varžymasis priklauso ne tik nuo to, kaip perkančioji organizacija vykdo pirkimo procedūras, kaip jų laikosi, bet ir kaip veiksmingai tiekėjai gali apginti savo, galbūt, pažeistas

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-62/2007.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-304/2011.

¹⁸³ Ten pat.

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-158/2011.

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-583/2008.

¹⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-155/2011.

teisės¹⁸⁷. Siekiant užtikrinti viešojo intereso apsaugą, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, už jų nagrinėjimą atsakingam subjektui turi būti suteikti plačiausi įgaliojimai veikti. Manytina, kad tokio pobūdžio galios, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus Lietuvoje suteiktos tik teismams, kadangi, pavyzdžiui, VPI normos nustato¹⁸⁸, kad teismai gali skirti alternatyvias sankcijas.

Svarbu pažymėti tai, kad VPI V skyriaus nuostatos, reglamentuojančios ginčų nagrinėjimą, taikytinos ginčams tiek tarptautinių, tiek supaprastintų viešųjų pirkimų atveju, ir tai, kad, aiškinant ir taikant VPI V skyriaus nuostatas, yra aktuali ESTT jurisprudencija, kuri susijusi su Direktyvų 89/665/EEB ir 2007/66/EEB nuostatų aiškinimu¹⁸⁹.

Nagrinėdamas bylą dėl viešųjų pirkimų dalyvių galimybės nustatyti arbitražinį susitarimą, (KAĮ 3 straipsnio 5 dalis) LAT pažymėjo¹⁹⁰, kad nuostatą dėl ginčus sprendžiančio subjekto, be kita ko, reikia aiškinti ir taikyti, atsižvelgiant į ES teisę (atsižvelgiant į netiesioginį direktyvų veikimą). Toliau LAT dėstė, kad VPI V skyriumi yra įgyvendintomis Direktyvos 89/665/EEB ir 2007/66/EEB, kuriose nustatoma, jog perkančiosios organizacijos veiksmų teisinį patikrinimą vykdo ar tokio patikrinimo reviziją atlieka (jei perkančiosios organizacijos veiksmai vertinti neteisminėje institucijoje) teisminė ar jai prilyginta institucija, taip pat tais atvejais, kai už peržiūros procedūras atsakingos institucijos nėra teisminės, jos visada pateikia raštišką savo sprendimo paaiškinimą; tokiu atveju, turi būti numatytos atitinkamos nuostatos, garantuojančios procedūras, kurių dėka visoms tariamai neteisėtoms priemonėms, kurių ėmėsi peržiūros institucija, arba visiems tariamiems jai suteiktų įgaliojimų panaudojimo trūkumams būtų taikomas nagrinėjimas teisme arba kokioje kitoje institucijoje, kuri laikoma teismu, kaip apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 267 straipsnio 2 – 3 dalyse, ir kuri nepriklauso nei nuo perkančiosios organizacijos, nei nuo peržiūros institucijų. LAT, be kita ko, nurodė, kad šiomis ES teisės nuostatomis sudaromos prielaidos nacionalinių teismų ir ESTT bendradarbiavimui prejudicinio sprendimo procedūroje. Ši procedūra teismams suteikia papildomų teisinių instrumentų išspręsti viešųjų pirkimų ginčus, tinkamai aiškinant ir taikant VPI normas, į kurias perkeltos ES direktyvų nuostatos.

Prieš tai nurodytoje byloje LAT, vadovaudamasis ESTT praktika¹⁹¹, atkreipė dėmesį, kad nacionalinio teismo sąvoka, įtvirtinta SESV 267 straipsnyje, yra ES teisės sąvoka, aiškintina ir taikytina nepriklausomai nuo valstybių narių teisės, taigi nėra būtina, kad nacionalinis teismas pagal šią ES teisės normą būtų laikomas teismu pagal nacionalinę teisę, jei jo įsteigimo, sudarymo,

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-304/2011.

¹⁸⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 95² str. (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-404/2011.

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-304/2011.

¹⁹¹ Europos Teisingumo Teismo 1997 m. rugsėjo 17 d. sprendimas Dorsch Consult, C-54/96.

veiklos, nepriklausomumo, priimamų sprendimų teisinio pagrindo bei privalomumo ir kiti jį apibūdinantys kriterijai atitinka ES teisę, kaip ją išaiškino ESTT. Pagal ESTT suformuluotą praktiką, sutartinis arbitražas nėra valstybės narės teismas, nes nėra nei teisinės, nei faktinės pareigos sutarties šalims perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui. Kadangi susijusios valstybės narės viešosios institucijos nėra įtrauktos į arbitražo (kaip ginčo nagrinėjimo institucijos) pasirinkimą, tai jos taip pat nėra įpareigosotos įstoti į arbitro sprendžiamą bylą¹⁹².

Galimybė apskųsti arbitražo sprendimą bendrosios kompetencijos teismui dėl tokio apskundimo pagrindų nelaikytina visaverčiu arbitražinio teismo sprendimo peržiūrėjimu¹⁹³. Pagal KAĮ arbitražo sprendimo teisinė priežiūra nėra vykdoma apeliacijos forma, nes šiame įstatyme nėra numatyta apeliacija – teisinis procesas, kai prašoma teismo priimtą sprendimą pakeisti tuo pagrindu, kad arbitražinio teismo sprendimas yra pagrįstas teisės ar fakto klaida, o tai reiškia, kad teismas negali panaikinti arbitražinio teismo sprendimo, jeigu arbitražas ne visiškai teisingai suprato teisės normą ar ją ne visai tinkamai pritaikė arba jos visiškai netaikė, taigi arbitražinio teismo sprendimų tikrinimas fakto ir materialinės teisės taikymo aspektu Lietuvoje nėra leidžiamas, o arbitražo teismo sprendimas gali būti tikrinamas tik KAĮ numatytų proceso normų (procesinės viešosios tvarkos) ir materialiosios viešosios tvarkos aspektu¹⁹⁴.

3.3. Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka perkančiajai organizacijai, įsisavinant viešajam pirkimui skirtas lėšas

Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad kai projekto įgyvendinimo terminas neilgas, o projektas daugiausia yra finansuojamas ES fondų lėšomis, kurių neįsisavinus laiku, būtų užkirstas kelias disponuoti jomis bei įgyvendinti projektą, prioritetas teiktinas ne privatiems ieškovo interesams, bet viešajam interesui ir laikinosios apsaugos priemonės netaikomos¹⁹⁵. Autoriaus nuomone, tokia teismų praktika formuojama todėl, kad yra glaudžiai susijusi su viešųjų pirkimų tikslu. VPI 3 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad viešųjų pirkimų tikslas – vadovaujantis VPI reikalavimais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai (atlikti pirkimą įgaliojusiai perkančiajai organizacijai) ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas. Tačiau, pradėjus pirkimo procedūras, gali paaiškėti aplinkybės, dėl kurių nurodytas tikslas nebus pasiektas, pavyzdžiui, perkančioji organizacija

¹⁹² Europos Teisingumo Teismo 1982 m. kovo 23 d. sprendimas Nordsee prieš Reederei Mond, 102/81.

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-304/2011.

¹⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-612/2004; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 22 d. nutartis byloje Nr. 2A-245/2007; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje Nr. 2A-436/2006.

¹⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 3 d. nutartis byloje Nr. 2-1031/2010.

praranda finansavimo šaltinius ir panašiai¹⁹⁶. Siekiant viešųjų pirkimo tikslo, vienas iš svarbiausių elementų – ūkinės veiklos skatinimas.

Ūkinės veiklos skatinimas ir sąlygų jai vystyti sudarymas yra viešasis interesas, valstybės ir jos institucijų pareiga visuomenei, žmonėms, remti naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei. Todėl tinkamas ir savalaikis naudingo visuomenei projekto įgyvendinimas yra viešasis interesas¹⁹⁷. Tai nurodė LApT. Toje pačioje byloje teismas konstatavo¹⁹⁸, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas, sustabdžius konkurso procedūras ir uždraudus pasirašyti sutartį, perkančioji organizacija neturės galimybės laiku pateikti paraiškos finansavimui gauti, finansavimo nebus ir atrinktas projektas liks neįgyvendintas. Tuo pačiu LApT pažymėjo, kad tai pažeis viešąjį interesą, o pirmosios instancijos teismas, sprendamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą, tinkamai neįvertino visų svarbių aplinkybių ir galimo viešojo intereso pažeidimo. Pažymėtina ir tai, kad prieš tai nurodytoje byloje perkančioji organizacija konkursą vykdė, iš dalies pasinaudodama ES Sanglaudos fondo lėšomis. Tai taip byloje buvo nustatyta, kad, trūkstant ES struktūrinių fondų lėšų visiems parengtiems projektams įgyvendinti, ir jeigu perkančioji organizacija laiku nepateiks projekto paraiškos, Valstybės projektų planavimo ir atrankos komisija galės rekomenduoti susisiekti ministruui persikirstyti lėšas kitiems projektams. Pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, perkančioji organizacija būtų praradusi galimybę gauti ES fondų finansavimą, o projektas, kuris yra susijęs su viešuoju interesu, nebūtų įgyvendintas.

Kitoje byloje teismas pažymėjo, kad „CPK 423⁷ str. 1 d. nustato, kad teismas laikinąsias apsaugos priemones viešųjų pirkimų bylose gali taikyti tik tuo atveju, jei jos nepažeidžia ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principų bei viešojo intereso, todėl teismas turėjo pagrindą konstatuoti, kad, sustabdžius pirkimo procedūras, galimai užsitęstų viešojo pirkimo vykdymas ir perkančioji organizacija galėtų prarasti projektui paskirtą finansavimą, dėl to, jos vykdomas projektas gali likti neįgyvendintas, o tokiu būdu, bus pažeisti ne tik savivaldybės, vykdančios šį projektą, interesai, bet ir visuomenės teisėti lūkesčiai gyventi saugioje aplinkoje, nepavojingoje jų sveikatai ir gyvybei. Nagrinėjamu atveju, viešasis interesas dėl <...> viešojo pirkimo įgyvendinimo, apskritai, šiuo metu yra svarbesnis, negu viešasis interesas garantuoti viešųjų pirkimų procedūrų tinkamą įvykdymą“¹⁹⁹. Teismas nurodė, kad, pritaikius laikinąsias apsaugos priemones ir nukėlus paminėto projekto įgyvendinimą, kyla grėsmė prarasti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų finansavimą. Toliau teismas konstatavo, kad, jeigu projektas

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-433/2011.

¹⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2-803/2010.

¹⁹⁸ Ten pat.

¹⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 24 d. nutartis byloje Nr. 2-764/2013.

bus neįvykdytas (lėšos bus prarastos), tuomet bus pažeistas visuomenės interesas“. Tuo pačiu pažymėtina, kad dėl pernelyg ilgo bylinėjimosi, užsitęsęs konkursui, ginčo projekto įgyvendinimas gali žlugti, praradus finansavimo šaltinį²⁰⁰. Be to, LApT konstatavo, kad, jeigu pirkimų vykdymo planas nebus tinkamai ir laiku realizuotas, perkančioji organizacija rizikuoja tuo, kad finansavimas iš ES fondų lėšų gali būti sustabdytas, nutrauktas ir (ar) netgi pareikalauta grąžinti išleistas lėšas. Nuosavų finansinių pajėgumų užbaigti projektą neužtektų. Nesant finansavimo, nebus atliekami jokie darbai – tuomet prarastų prasmę ir ieškovo teisė į teisminę gynybą. Ieškovas pateikė perkančiajai organizacijai pasiūlymą, todėl kaip konkurso dalyvis (tiekėjas) yra suinteresuotas, kad konkursas tęstųsi ir, būtent, pagal esamas konkurso sąlygas bei ankstesnius jų išaiškinimus.

Apibendrinimas. Nagrinėjant teismų praktiką, pagrindinis aspektas dėl perkančiųjų organizacijų lėšų, skirtų viešajam pirkimui, įsisavinimo – laikinųjų apsaugos priemonių taikymas. Jos, anot, teismų gali būti pagrindine priežastimi, įsisavinant (prarandant) viešajam pirkimui skirtas lėšas. Teismai savo praktikoje nurodo, kad kai projektas daugiausia yra finansuojamas ES lėšomis, kurių neįsisavinus laiku būtų užkirstas kelias disponuoti jomis bei įgyvendinti projektą, prioritetas teiktinas ne privatiems ieškovo interesams, bet viešajam interesui ir laikinosios apsaugos priemonės netaikomos. Teismai laikosi tokios pozicijos dėl ūkinės veiklos skatinimo. Anot teismų, ūkinės veiklos skatinimas – viešasis interesas, kadangi tinkamai ir laiku įgyvendinus tam tikrą projektą, jis tarnauja bendrai tautos gerovei.

²⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 26 d. nutartis byloje Nr. 2-672/2010.

IŠVADOS

1. VPI nepateikia viešųjų pirkimų principų turinio. Tačiau viešųjų pirkimų principų turinys yra atskleidžiamas teismų praktikoje. Vadovaujantis ESTT ir LAT jurisprudencija, viešųjų pirkimų principai, t. y.: lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo, proporcingumo ir abipusio pripažinimo, yra perkančiosios organizacijos veiksmų teisėtumo kontrolės ir pagrįstumo vertinimo matas bei viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo tikslų pasiekimo garantas. Viešųjų pirkimų principai – imperatyviosios normos, kurias pažeidus, perkančiosios organizacijos veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais. Taigi viešųjų pirkimų principai – pamatiniai viešųjų pirkimų procedūrų elementai.

2. Tiekėjas, norėdamas įgyvendinti savo teisę kreiptis į teismą dėl jo, galbūt, pažeistų teisių, privalo įvykdyti būtinąją ikiteisminę ginčų nagrinėjimo sąlygą, t. y. teikti pretenziją perkančiajai organizacijai. Todėl darytina išvada, kad tai gali varžyti tiekėjo teisę į pažeistų interesų gynimą, kadangi ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka, o vėliau ir ginčo nagrinėjimas teisme, gali pareikalauti papildomų finansinių ir kitų sąnaudų.

3. Pagal LAT formuojamą praktiką, teisės aktuose arba neteisminių institucijų nustatyti laikotarpiai veiksams atlikti įvairiose neteisminėse institucijose vykstančiose procedūrose laikytini procedūriniais terminais. Procedūrinis terminas tiesiogiai susijęs tik su tam tikrų veiksmų atlikimu neteisminėse procedūrose ir nepanaikina asmens teisės į valstybės prievarta užtikrinamą jo pažeistų teisių gynybą teisme. Be to, pagal suformuluotą LAT praktiką, VPI 94 straipsnio 1 dalyje nustatyti terminai savo teisine prigimtimi atitinka procedūrinio termino požymius: šie terminai nustatyti pretenzijai perkančiajai organizacijai pateikti, su šių terminų praleidimu VPI nesiejamas tiekėjo teisės pareikšti pretenziją ir perkančiosios organizacijos teisės nagrinėti pretenziją pasibaigimas.

4. Laikinių apsaugos priemonių taikymas viešuosiuose pirkimuose nėra besąlyginis. Jeigu konkrečioje byloje taikytinos ar jau pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės daro ar gali daryti žalą visuomenei, jos daliai, daryti neigiamą įtaką žmonių gerovei, teismas gali atsisakyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones arba panaikinti pritaikytas laikinąsias apsaugos priemones.

5. Teisės aktai įtvirtina ir perkančiosios organizacijos teisinės gynbos priemones. Teismas, nustatęs tiekėjų piktnaudžiavimo teisę atvejus, gali paskirti jiems iki 20 tūkst. Lt dydžio baudą. Be to, teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, gali pareikalauti, kad tiekėjas, pateikęs prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pateiktų perkančiajai organizacijai nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, perkančioji organizacija (atsakovas) turi teisę

reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu taikytos laikinosios apsaugos priemonės.

6. Išnagrinėjus teismų praktiką, paaiškėjo, kad pagrindinis aspektas, per kurį pasireiškia tiekėjo laisvė, ginant savo pažeistus interesus, įtaka perkančiosios organizacijos vykdomiems viešiesiems pirkimams – tiekėjas, naudodamasis šia laisve, gali užtikrinti platesnį viešajame pirkime dalyvaujančių asmenų ratą (skundžiant pirkimo objektui nustatytus pernelyg didelius reikalavimus), o tai gali sąlygoti racionalesnį lėšų panaudojimą ir sąžiningesnį tiekėjų tarpusavio varžymąsi. Be to, tiekėjas, skųsdamas perkančiosios organizacijos nustatytus kvalifikacijos reikalavimus, gali netiesiogiai prisidėti prie smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo, kadangi aukštų kvalifikacijos reikalavimų panaikinimas sudaro prielaidas mažiau patirties turintiems tiekėjams dalyvauti pirkime. Tokiu būdu, jie įgytų daugiau profesinės patirties, būtų skatinamas ūkio augimas.

7. Atsižvelgiant į teismų praktiką, tiekėjai ir perkančiosios organizacijos negali sudaryti arbitražinio susitarimo, t. y. nustatyti sąlygos, kad ginčai bus sprendžiami ne teismo tvarka, o arbitraže. Arbitražas viešuosiuose pirkimuose yra negalimas.

8. Išnagrinėjus teismų praktiką, pagrindinis aspektas dėl perkančiųjų organizacijų lėšų, skirtų viešajam pirkimui, įsisavinimo – laikinųjų apsaugos priemonių taikymas. Anot teismų praktikos, laikinosios apsaugos priemonės gali būti pagrindine priežastimi, įsisavinant (prarandant) viešajam pirkimui skirtas lėšas. Todėl teismai savo praktikoje nurodo, kad, kai projektas daugiausia yra finansuojamas ES fondų lėšomis, kurių neįsisavinus laiku, būtų užkirstas kelias disponuoti jomis bei įgyvendinti projektą, prioritetą teiktinas ne privatiems ieškovo interesams, bet viešajam interesui ir laikinosios apsaugos priemonės netaikomos. Teismai laikosi tokios pozicijos dėl ūkinės veiklos skatinimo. Kadangi iš teismų praktikos matyti, kad ūkinės veiklos skatinimas – viešasis interesas, o tinkamai ir laiku įgyvendinus tam tikrą projektą, jis tarnauja bendrai tautos gerovei.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant išvengti galimo tiekėjo laisvės suvaržymo, skundžiant perkančiosios organizacijos priimtus sprendimus, siūlytina Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai (toliau – Ūkio ministerija) (kaip viešųjų pirkimų politiką formuojančiai institucijai) pakeisti šiuo metu galiojančią VPI nuostatą dėl sutarties sudarymo atidėjimo termino netaikymo išimčių. Taigi, autorius siūlo iš dalies pakeisti VPI 18 straipsnio 9 dalies 3 punktą, išdėstant jį taip „pirkimo sutarties vertė mažesnė kaip 10 000 Lt (be pridėtinės vertės mokesčio)“ nes, jo nuomone, pakeičiant prieš tai nurodytą VPI punktą nebūtų pažeidžiamos ES teisės normos, kadangi pirkimai, nurodyti pastarajame straipsnyje, yra nacionalinio reguliavimo dalykas, ES direktyvų nuostatos jiems yra netaikomos, o ES valstybės narės pačios nustato tokių pirkimų reglamentavimą ir įgyvendinimą.

2. Norint neprarasti ES fondų lėšų finansavimo dėl užsitęsiančių teisminių ginčų, autorius siūlo pakeisti tam tikras CPK normas. Siūloma papildyti CPK 145 straipsnį 10-ąja dalimi, nustatant, kad „Teismas laikinųjų apsaugos priemonių netaiko, jeigu yra vykdomos viešojo pirkimo procedūros, kurios yra finansuojamos Europos Sąjungos fondų lėšomis“. Arba tokiu pačiu sakiniu papildyti CPK 423⁷ straipsnio 1 dalį. Taip galėtų būti užtikrintas sklandesnis ES fondų lėšų įsisavinimas, viešojo intereso įgyvendinimas, ūkinės veiklos skatinimas.

3. Siekiant sutrumpinti ir supaprastinti ginčų nagrinėjimą, siūlytina Ūkio ministerijai parengti naują VPI redakciją, papildant 95 straipsnį 5-ąja dalimi, nustatant, kad „tiekėjas ir perkančioji organizacija turėtų siekti ginčą išspręsti, sudarant taikos sutartį“. Tokiu būdu, ginčų nagrinėjimo našta galėtų palengvėti ne vien perkančiajai organizacijai ar tiekėjui, bet taip pat ir teismams, būtų sutaupyti ne vien valstybės, bet ir tiekėjų finansiniai ištekliai, kurie, galbūt, būtų skirti ginčų nagrinėjimui teismuose.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Konstitucija

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

Europos Sąjungos teisės aktai

2. 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo // Oficialusis leidinys. 1989, L 395.
3. 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose // Oficialusis leidinys. 1992, L 76.
4. 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo // Oficialusis leidinys. 2007, L 335.

Lietuvos Respublikos įstatymai

5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3085.
8. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961
9. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1998, Nr. 109-2993.
10. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
11. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (aktuali redakcija) // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

Knygos

12. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T.2. V. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
13. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T.2. Vilnius: Justitia, 2003.
14. Mikelėnas V. Civilinis procesas. T.1. Vilnius: Justitia, 1997.
15. Vaišvila A. Teisės teorija. Trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009.
16. Vileita A. Civilinė teisė. Bendroji dalis. V. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009.

Moksliniai straipsniai

17. Junevičius A., Ereminaitė S. Viešųjų pirkimų tvarkos optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2010, Nr. 54.
18. Soloveičikas D. Viešųjų pirkimų principai: jų taikymas remiantis Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika // Justitia. 2008, Nr. 3(69).

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

19. Europos Teisingumo Teismo 1979 m. vasario 20 d. sprendimas Rewe / Bundesmonopolverwaltung für Branntwein, 120/78.
20. Europos Teisingumo Teismo 1980 m. spalio 8 d. sprendimas Überschär, 810/79.
21. Europos Teisingumo Teismo 1982 m. kovo 23 d. sprendimas Nordsee prieš Reederei Mond, 102/81.
22. Europos Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 20 d. sprendimas Beentjes prieš Nyderlandų valstybę, 31/87.
23. Europos Teisingumo Teismo 1990 m. kovo 20 d. sprendimas Du Pont de Nemours Italiana / USL di Parrara, 21/88 ir kitos.
24. Europos Teisingumo Teismo 1995 m. sausio 24 d. sprendimas Komisija prieš Nyderlandus, C-359/93.
25. Europos Teisingumo Teismo 1997 m. rugsėjo 17 d. sprendimas Dorsch Consult, C-54/96.

26. Europos Teisingumo Teismo 1998 m. sausio 15 d. Sprendimas Mannesmann Anlagenbau Austria ir kt. / Strohal Rotationsdruck, C-44/96.
27. Europos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 10 d. sprendimas Gemeente Arnhem ir Gemeente Rheden / BFI Holding, C-360/96.
28. Europos Teisingumo Teismo 2000 m. spalio 3 d. sprendimas University of Cambridge, C-380/98
29. Europos Teisingumo Teismo 2001 m. vasario 1 d. sprendimas Komisija prieš Prancūziją, C-237/99.
30. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 15 d. sprendimas Komisija prieš Ispaniją, C-214/00.
31. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 22 d. Sprendimas Korhonen ir kt., C-18/01.
32. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. vasario 27 d. Sprendimas Adolf Truley, C-373/00.
33. Europos Teisingumo Teismo 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas Komisija prieš CAS Succhi di Frutta, C-496/99.
34. Europos Teisingumo Teismo 2004 m. gruodžio 14 d. sprendimas Arnold André, C-434/02.
35. Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 11 d. sprendimas Stadt Halle ir RPL Lochau, C-26/03.
36. Europos Teisingumo Teismo 2007 m. gruodžio 13 d. sprendimas Bayerischer Rundfunk ir kt., C-337/06.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. gegužės 15 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-552/2000.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 12 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-589/2003.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-612/2004.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 21 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-416/2005.

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-295/2007.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-62/2007.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-539/2008.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-583/2008.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-185/2008.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-583/2008.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-252/2009.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 29 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. A-3. Teismų praktika Nr. 31.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 9 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-35/2009.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 2 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-25/2009.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-158/2011.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-293/2011.¹
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-404/2011.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-433/2011.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-304/2011.

56. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 10 d. nutartis byloje Nr. 2-136/2005.
57. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje Nr. 2A-436/2006.
58. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 22 d. nutartis byloje Nr. 2A-245/2007
59. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis byloje Nr. 2-587/2007.
60. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis byloje Nr. 2-638/2007.
61. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 11 d. nutartis byloje Nr. 2-658/2007.
62. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 21 d. nutartis byloje Nr. 2-472/2009.
63. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 2-272/2009.
64. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 26 d. nutartis byloje Nr. 2-672/2010.
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 3 d. nutartis byloje Nr. 2-1031/2010.
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2-921/2010.
67. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2-787/2010.
68. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2-803/2010.
69. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis byloje Nr. 2-1867/2010.
70. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis byloje Nr. 2A-1090/2010.
71. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 2A-1140/2010.
72. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 4 d. nutartis byloje Nr. 2-1674/2010.

73. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 21 d. nutartis byloje Nr. 2-1619/2010.

74. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 20 d. nutartis byloje Nr. 2-514/2011.

75. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 24 d. nutartis byloje Nr. 2-764/2013.

Lietuvos apygardos teismų praktika

76. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje Nr. 2-2356-436/2012.

77. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje Nr. 2-1525-265/2011.

78. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje Nr. 2-4299-340/2011.

79. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Nr. 2-4217-302/2011.

Kiti šaltiniai

80. Dėl subrangovo, subtiekėjo ir subteikėjo sąvokų // <http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469530&module=news&lan=LT>; [žiūrėta 2013-01-08].

81. Gurskas M. Neskelbiamų derybų instituto taikymo viešuosiuose pirkimuose galimybės ir ribos: magistro darbas. soc. mokslai: teisė. MRU. 2013.

82. Individuali veikla // <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=101421>; [žiūrėta 2013-01-09].

83. Lietuvos Respublikos įstatymai // <http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?pid=121189211185&cid=1138611642&sid=1&lan=LT>; [žiūrėta 2012-01-15].

84. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2011 m. gruodžio 20 d. raštas perkančiosioms organizacijoms „Dėl perkančiųjų organizacijų skatinimo aktyviau naudotis apsaugos nuo nepagrįstų tiekėjų skundų priemonėmis“.

85. Šerpytis K. Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas): daktaro dis.soc. mokslai: ekonomika (04S) . VU, 2011.

86. Teismų veiklos teritorija // <http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismu-veiklos-teritorijos/>; [žiūrėta 2012-01-09].

87. Vėlyvis S. Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje // Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

88. Vieša sprendimų paieška // <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/paieska.aspx?detali=&bnr=&byloseilesnr=&procesinisnr=&eilnr=False&tid=&br=2&dr=0&nuo=&iki=&teis=&tk=&bb=35&rakt=&txt=Vie%20pirkim%20pirkim%20pirkim%20pirkim&kat=&term;> [žiūrėta 2012-01-10].

89. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2010 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 1S-139 „Dėl smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skatinimo dalyvauti viešuosiuose pirkimuose rekomendacijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 120-6167.

(Senapėdis J.) Tiekėjo laisvės, ginant savo interesus, įtaka perkančiosios organizacijos vykdomiems viešiesiems pirkimams / Administracinės teisės programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovė prof. dr. Eglė Bilevičiūtė – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2013 m., - 67 p.

SANTRAUKA

Baigiamajame darbe išsamiai nagrinėjama galinčių kilti viešuosiuose pirkimuose ginčų sprendimo nagrinėjimo procedūras, ESTT, LAT ir žemesnių instancijų teismų praktika, kuri yra susijusi su ginčų nagrinėjimo tvarka ir kt. Todėl baigiamasis darbas yra aktualus ne vien perkančiosioms organizacijoms, bet ypačiai tiekėjams, kurie, dalyvaudami viešųjų pirkimų konkursuose, dažnai nėra susipažinę su visomis jiems būtinomis atlikti procedūromis.

Tyrimo objektas – ginčų nagrinėjimas ir jų reglamentavimas viešuosiuose pirkimuose, taip pat tiekėjų laisvės, ginant savo interesus, galimybės ir ribos, šios tiekėjų laisvės įtaka perkančiosios organizacijos vykdomiems pirkimams.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Teisiniu požiūriu įvertinti viešųjų pirkimų ginčų reglamentavimo problematiką, išskiriant esminius VPI ir CPK trūkumus teoriniais ir praktiniais lygmenimis. Išanalizuoti viešųjų pirkimų teorinius aspektus, kurie yra susiję su tiekėjų laisve ginti jų pažeistus interesus, atsižvelgiant į Lietuvos ir kitų teismų praktiką, akcentuoti svarbiausius elementus; atlikti viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų analizę, procesinės teisės technines priemones, kurių pagalba tiekėjas ir perkančioji organizacija gali ginti savo pažeistas teises ir interesus; tyrimo metu išnagrinėti teismų praktikoje formuluojamą problematiką, kokią įtaką tiekėjo laisvė ginti savo interesus turi perkančiosios organizacijos vykdomiems viešiesiems pirkimams; praktiniu aspektu pateikti rekomendacijas, kaip galima būtų išvengti prieš tai nurodytų problemų.

Tyrimo metodai: lyginamasis, dokumentų analizės, lingvistinis, sisteminis tyrimo metodas ir loginis metodas.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro trys skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis.

(**Senapėdis J.**) The influence of supplier's freedom when defending his interests on public procurement conducted by the contracting authority / Master's thesis of the Administrative Law subject. Supervisor assoc. prof. dr. Eglė Bilevičiūtė - Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2013, - 67 p.

SUMMARY

The final thesis focuses on analysing results of dispute settlement proceedings in public procurement, the case law of the European Court of Justice, The Supreme Court of the Republic of Lithuania and the case law of other courts, which is associated with the dispute settlement procedure. Therefore, the final thesis is relevant not only to the contracting authorities but especially to suppliers which are taking a part in public procurement procedures and often they are not familiar with necessary dispute procedures.

Object of research. The object of this research is the legal regulation of legal disputes in public procurement and possibilities and the limits of suppliers of freedom of defending their interests, and its influence on public procurement conducted by contracting authority.

Aim and objectives of research - aim of this thesis is to legally analyse problems of the effectiveness of public procurement disputes regulatory. Objectives of this thesis is to: analyse the theoretical aspects of public procurement, which are associated with influence of the freedom of supplier defending his interests on public procurement conducted by the contracting authority according to the case law of Lithuanian and other courts, highlighting key elements; make observation of disputes legislation in public procurement, analyse procedures by which the supplier and the contracting authority may protect their violated rights and interests; observe the problems of disputes formulated case law the of the influence suppliers to protect their interests; make recommendations on how to avoid the previously mentioned problems.

Research methods: comparative, document analysis, linguistic, systematic and method of logical approach.

Structure of this thesis: three chapters, conclusions, recommendations, references and summary in Lithuanian and English languages.